

EFFECTIEF LEESONDERWIJS

volgens Betty van Dam
en Mirjam Snel

Sanne Rooseboom

schrijft het Kinderboeken-
weekgeschenk 2023

Op de cover Emanuel Wiemans

illustreert
in retrostijl

“WE MOETEN VANUIT
HETZELFDE VERHAAL,
DEZELFDE
KANT OPGAAN

Interview Betty van
Dam en Mirjam Snel

0-6 jaar
**VAN GOLLIWOG
TOT BOEK**

Interview
Ricardo Burgzorg
en Arjan Peters

**INTERVIEW
SAMAN AMINI**

Op zoek
naar herkenning

7

6-12 jaar

Lezen en verder lezen
Klassieke kinderboeken
heruitgegeven

9

6-12 jaar

**'Als lezer wil je in het
verhaal verdwijnen'**
Interview Sanne
Rooseboom

12

0-6 jaar

Blikveld

14

6-12 jaar

**Samen voor
verandering**
Reportage
Cazemierschool

16

6-12 jaar

Blikveld

18

12-15 jaar

**'Wij werken duurzaam
aan zelfredzaamheid'**
Lezen in het
praktijkonderwijs

20

12-15

Blikveld

22

Blik op leesonderwijs
De leescrisis is een
onderwijscrisis

24

15-18

Blikveld

26

Prikkels

Kennis als kapstok

28

Passie voor taal
Babs Gons

32

Atelierbezoek
Emanuel Wiemans

34

Het vak
De mediatheek

35

Column
Tjibbe Veldkamp
'Tja...'

36

Agenda & mededeling
Stichting Lezen

DEEL 3

DOORPAKKEN

Foto: Keke Keukelaar

Eind juni viel er bij Stichting Lezen een dikke envelop op de deurmat. Er zaten zo'n dertig brandbrieven in van tweedeklassers uit het voortgezet onderwijs. Hun school telt veertienhonderd leerlingen, maar heeft slechts twee boekenkasten met in totaal een paar honderd boeken. Dat is niet genoeg om iedereen met een passend boek te bedienen. De brieven waren onderdeel van een schrijfpdracht Nederlands, die een dubbel doel diende: aandacht vragen voor een leesbevorderende omgeving op school en schrijfervaring opdoen. Alle leerlingen onderkenden het belang van goed en met plezier kunnen lezen en het feit dat een goede, diverse boekencollectie dichtbij daarvoor voorwaardelijk is. Het verzoek was of Stichting Lezen eraan zou kunnen bijdragen dat er een goede schoolbibliotheek komt.

We zijn inmiddels in contact en kijken wat we in het kader van de Bibliotheek *op school* kunnen doen. Want we streven ernaar dat iedere school een goede schoolbibliotheek heeft met een rijke collectie en

inspirerende experts die kinderen motiveren om te lezen en het juiste boek bij de juiste leerling weten te vinden.

Inmiddels is er op 3.528 basisscholen en 260 scholen voor voortgezet onderwijs (met name vmbo) een Bibliotheek *op school*. Met dank aan het ministerie van OCW kunnen we extra investeren in leesbevordering. We breiden het aantal Bibliotheek *op school*- en BoekStart in de kinderopvang-locaties flink uit en versterken samen met de bibliotheken de kwaliteit van bestaande schoolbibliotheken. We zijn goed op weg, maar blijvende inzet is nodig.

Het is daarom dat we dit nummer van *Lezen* hebben samengesteld rond het thema effectief leesonderwijs. Er wordt ingegaan op effectief leesonderwijs en het gebruik van boeken en rijke teksten, en er zijn goede voorbeelden van bevlogen leesbevorderaars en scholen die de dalende leestrend met succes en overtuiging aanpakken.

We weten zo langzamerhand echt wel hoe het moet; nu moeten we doorpakken en blijvend investeren in leesbevordering, met geld, tijd, inzet en beleid. Dat geldt voor het onderwijs, voor leesbevorderingsorganisaties, bibliotheken, de kinderopvang – en niet in de laatste plaats de politiek. Laten we, zoals de leerlingen ons aanspreken, de politieke partijen richting de verkiezingen aanspreken op daadkracht en duurzame investeringen in goed leesonderwijs en een sterke leescultuur.

Gerlien van Dalen
directeur-bestuurder Stichting Lezen

“**BLIJVENDE
INZET
IS NODIG**”

LEZEN

Kwartaaltijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie, uitgave van Stichting Lezen.

Professionals en studenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie ontvangen Lezen gratis door zich aan te melden via lezen.nl

Redactieadres
Stichting Lezen,
Nieuwe Prinsengracht 89,
1018 VR Amsterdam.
020-6230566
redactie@lezen.nl

Hoofdredacteur
Gerlien van Dalen

Eindredactie
Annemarie Terhell,
Eva Gerrits

Redactie
Daan Beeke,
Eva Gerrits,
Mirjam Noorduijn,
Annemarie Terhell,
Desirée van der Zander

**Medewerkers
aan dit nummer**
Niels Bakker
Jette van den Eijnden
Agnes van Montfoort
Rosa Snijders
Elisabeth Tijssen
Tjibbe Veldkamp

**Ontwerp &
art direction**
Erik oude Hanhof,
Judith Schoffelen

Uitgever
Stichting Lezen

Druk
Zalsman BV

Coverbeeld
© Emanuel Wiemans

Abonnementen
Abonnementenbeheer
adreswijziging, abonneren
of opzeggen tijdschrift
Lezen? Vul het formulier
in op lezen.nl

Voor overige vragen
Abonneeservice
Tijdschrift Lezen
0172 476085 (tijdens
kantooruren) of info@spabonneservice.nl
© september 2023
Stichting Lezen.

Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd door middel van enige methode of vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.
ISSN 1570-9698.

De inhoud van Lezen is auteursrechtelijk beschermd. Eventuele rechthebbenden die wij niet hebben kunnen achterhalen, verzoeken wij contact op te nemen met de uitgever.

Projecten met dit icoon zijn mogelijk gemaakt door Stichting Lezen.

lezen.nl

EFFECTIEF LEESONDERWIJS

Hoe het niet moet
en hoe wel

“We moeten vanuit hetzelfde verhaal, dezelfde kant opgaan

Het leesniveau van basisschoolkinderen is ondermaats en dat ligt aan het onderwijs: begrijpend lezen dat begin jaren negentig als apart vak zijn intrede deed, staat niet in dienst van tekstbegrip. Onderwijskundige, hoofddocent/onderzoeker aan de HU-pabo en voorzitter van de Kennistafel Effectief Leesonderwijs Mirjam Snel en neerlandica, taalkundige en ervaringsdeskundige Betty van Dam lichten toe hoe het zover heeft kunnen komen en wat er moet veranderen: ‘Vertrek altijd vanuit de inhoud van de tekst.’

Tekst Mirjam Noorduijn
Illustratie Rosa Snijders

A

l sinds het begin van dit decennium daalt de leesvaardigheid van Nederlandse tien-

jarigen gestaag, zo blijkt uit de *Progress in International Reading Literacy Study* (Pirls). Ook de laatste Pirls-meting stemt weinig hoopvol: terwijl leerlingen uit Nederland in 2016 en 2011 nog een hogere gemiddelde leesvaardigheidsscore behaalden dan leerlingen uit 21 andere westerse landen, zitten ze nu niet langer boven het westerse gemiddelde. Vaak wordt er naar het scherm gewezen als de schuldige. Televisie, iPad, smartphone: kinderen worden overvoerd met prikkels en komen niet meer in aanraking met boeken.

Het onderwijs is verantwoordelijk

Dat kan allemaal wel zo zijn, vindt Snel, maar uiteindelijk zullen kinderen toch moeten leren lezen: 'En de plek waar ze dat moeten doen, is op school', zegt ze. 'Natuurlijk, het helpt als er thuis een gevulde boekenkast staat en er veel wordt voorgelezen, maar je mag er niet van uitgaan dat er overal zo'n leesomgeving is. Het behalen van een voldoende leesniveau is dus de verantwoordelijkheid van het onderwijs, en juist daar gaat het mis. Niet alleen in het primair en voortgezet onderwijs, maar ook op de pabo's. Daar moeten studenten de leesdidactiek in hun vingers krijgen om kinderen zo goed mogelijk te leren lezen, maar helaas zien we dat dit niet altijd even goed lukt: het begint er al mee dat veel aankomende pabo-studenten een onvoldoende niveau van schrijven en lezen hebben en een te beperkte kennis van de jeugdliteratuur. Daarnaast staat het leesonderwijs niet op alle pabo's even

hoog op het prioriteitenlijstje. Het curriculum is ook erg vol: Nederlands is een van de dertien vakken en daar is lezen dan weer een onderdeel van. Bovendien hoppen de studenten te veel van toets naar toets. En als ze dan klaar zijn, worden ze direct voor de leeuwen geworpen. Wat nodig is: erken als Pabo het belang van effectief leesonderwijs; breng meer samenhang in het curriculum met een logische opbouw van kennis en vaardigheden; integreer lezen in andere vakken en zorg voor een betere vakinhoudelijke afstemming tussen de Pabo's en opleidingsscholen, en begeleiding voor nieuwe, jonge leraren.'

Schaf begrijpend lezen af

Van Dam is het op zich eens met Snel. Vooral het feit dat Pabo's hun leesonderwijs naar eigen inzicht kunnen inrichten, ziet zij als een groot probleem. Er moeten meer eenduidige eisen aan het leesonderwijs worden gesteld en er moet een beter en inhoudelijker curriculum komen, zodat de kwaliteit van de toekomstige leerkrachten omhooggaat. 'Maar,' voegt ze daaraan toe, 'verandering op de Pabo's alleen is niet genoeg. Je zult het leesonderwijs op alle niveaus tegelijk moeten aanpakken. En wat sowieso absoluut moet gebeuren is begrijpend lezen als apart vak afschaffen. Door een misverstand heeft het begin jaren negentig ooit zijn intrede in het onderwijs gedaan, nadat emeritus hoogleraar taal- en leesonderwijs Cor Aarnoutse constateerde dat het niveau van het leesbegrip bij zwakke en gemiddelde leerlingen onvoldoende was. Wat er vervolgens gebeurde is dat uitgeverijen zich massaal stortten op het ontwikkelen van allerlei begrijpend-lezenmethodes en leesstrategieën, waardoor het doelgericht lezen – waarbij de inhoud van de tekst leidend is – naar de achtergrond verdween. Maar Aarnoutse is verkeerd begrepen. Waar

hij volgens mij op doelde, is dat je zinvolle teksten moet gebruiken en dat je als leraar vaardig moet zijn om daarin structuur aan te brengen door leerlingen de juiste vragen over de inhoud te stellen. De teksten die nu worden gebruikt, worden vaak willekeurig gekozen.

Kinderen vinden ze vaak saai en haken massaal af. Natuurlijk gaat dit ten koste van leesbegrip en -plezier. Goed leesonderwijs begint met het gebruik van relevante teksten en een uitleg van de leraar waarom het belangrijk is dat je die kunt lezen. Zo creëer je een *need to read*, ook als de intrinsieke motivatie ontbreekt.

Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt overigens dat leesstrategieën wel effectief kunnen zijn,' zegt Snel die ooit bij Aarnoutse promoveerde. 'Maar we zijn ze te veel als doel gaan zien in plaats van als middel; we zijn te veel op de techniek gaan zitten in plaats van op de inhoud, waardoor het onderwijs een verkeerde afslag heeft genomen. Als een kind uit zichzelf tot begrip komt, zijn die strategieën helemaal niet nodig. Het is niet toevallig dat in de landen die beter scoren op leesvaardigheid en -begrip dan Nederland er geen apart vak begrijpend lezen bestaat. In die landen zijn het lees- en vakonderwijs geïntegreerd en is lezen gericht op het verkrijgen van kennis: het vertrekpunt is dus altijd de inhoud. Daarbij is het essentieel dat je, als kinderen de aangeboden tekst niet begrijpen, niet op je hurken gaat zitten door ze een eenvoudiger alternatief te bieden, of makkelijkere inhoudsvragen te stellen. Hulp mag, maar houd vast aan het doel en leesniveau dat je moet en wilt behalen en leg de lat bij iedere leerling even hoog, ongeacht zijn of haar achtergrond.'

Leer kinderen functioneel lezen

Een niet te onderschatten hulpmiddel, vindt Van Dam, is grammatica: 'Goed onderwijs daarin kan helpen bij leesbegrip, het helpt structuur aan te brengen in wat je leest, op woord- en zinsniveau. Een leesstrategie die je vertelt dat je moet teruglezen als je een tekst niet begrijpt, daar schiet je niks mee op. Als de wil om te begrijpen er is, doe je dit sowieso al. Maar juist als de motivatie ontbreekt, leg je een tekst weg als je deze niet begrijpt. Je moet kinderen daarom altijd uitleggen wat de functie van de tekst is, en waarom ze de inhoud ervan moeten kennen. Je leert kinde- ▶

“ Een leesstrategie die je vertelt dat je moet teruglezen als je een tekst niet begrijpt, daar schiet je niks mee op

EFFECTIEF LEESONDERWIJS

Hoe het niet moet
en hoe wel

ren niet om te leren lezen, maar dat het noodzakelijk is om bijvoorbeeld kennis op te doen van de leerstof voor de toets, of van de bijsluiter van de medicijnen, zodat ze zich later in ieder geval in de maatschappij kunnen redden. Je kan en mag er niet meer van uitgaan dat als je kinderen nou maar enthousiast voor boeken weet te maken, ze vanzelf wel leren lezen. Begrijp me niet verkeerd, ik ben ooit Nederlands gaan studeren vanwege de literatuur, dus mij zul je zeker niet horen zeggen dat boeken niet belangrijk zijn, maar je zult ook

de werkelijkheid van deze tijd moeten accepteren: boeken moeten te veel concurreren met andere verhaalvormen, op de televisie, YouTube, internet... Met een list kan je kinderen nog best een goed boek insleuren: verleid ze, lees voor, lees klassikaal en hardop hetzelfde boek, kortom, ga inventief met een verhaal aan de gang, maar koppel het ontwikkelen van literaire competenties los van het functioneel leren lezen.'

Een eenduidige professionele standaard

Zowel Van Dam als Snel realiseren zich dat een lange adem nodig is om het leesonderwijs weer op de juiste koers te krijgen. Wat Snel in ieder geval hoopvol stemt is dat er tussen wetenschappelijke onderzoekers, onderwijsexperts en professionals uit de praktijk – met Stichting Lezen als spin in het web – ondertussen wel consensus is over wat goed leesonderwijs behelst. Dankzij de Kennistafel Effectief Leesonderwijs, die op initiatief van de PO-raad, VO-raad en het Nationaal Regieorgaan Onderwijs-onderzoek (NRO) in 2020 is opgericht, worden de krachten nu gebundeld (ook Van Dam is lid).

'Uit een onderzoek van Expertisecentrum Nederlands bleek dat er maar liefst 149 initiatieven circuleren die zich richten op het verbeteren van het leesonderwijs,' licht Snel toe, die afgelopen september Roel van Steensel (Bijzonder hoogleraar Leesgedrag Stichting Lezen) als voorzitter van de kennistafel heeft opgevolgd. 'Om die enorme versnippering tegen te gaan hebben we in de vorm van de Kwaliteitswaaier Effectief Onderwijs in Begrijpend Lezen een professionele standaard gemaakt die het leesonderwijs naar een hoger niveau moet tillen. En nee, ter geruststelling voor alle leerkrachten, dit is niet initiatief nummer 150. Feitelijk heeft de kennistafel niets meer of minder gedaan dan de meest recente en bewezen wetenschappelijke inzichten over effectief leesonderwijs uitgewerkt in een waaier met praktische kwaliteitskaarten voor leraren, leesdeskundigen, schoolleiders en bestuurders van zowel primair als voortgezet onderwijs. In een topeverleg afgelopen voorjaar, waarbij alle grote spelers uit het leesonderwijs aanwezig waren – van Stichting Lezen tot de bibliotheken en van alle opleidingen tot OCW – hebben we deze waaier gepresenteerd, waarna we hebben afgesproken dat we van nu af aan vanuit dezelfde eenduidige visie werken, waarbij de waaier leidend is. Dat is wat nodig is, dat we met elkaar, vanuit hetzelfde verhaal dezelfde kant opgaan.'

Waaier effectief leesonderwijs en lezeninhetpo.nl

De Kennistafel Effectief Leesonderwijs, een initiatief van de PO-Raad, VO-raad en het Nationaal Regieorgaan Onderwijs-onderzoek (NRO), brengt uitwisseling tot stand tussen wetenschappelijke onderzoekers en de onderwijspraktijk. Op initiatief van de kennistafel heeft Mirjam Snel een Kwaliteitswaaier over effectief onderwijs in begrijpend lezen uitgebracht. Deze bevat kwaliteitskaarten die een aantal samenhangende bouwstenen beschrijven. Er zijn kaarten voor de leraar, leesdeskundige, schoolleider en het bestuur. Juist hun samenhang is cruciaal: het is de leraar die het leesonderwijs verzorgt, maar dat kan niet zonder de steun en facilitering van de leesdeskundige(n), en de schoolleider en bestuurder die effectief leesonderwijs in hun schoolbeleid als prioriteit moeten stellen. Ook de website lezeninhetpo.nl benadrukt het belang van ieders bijdrage binnen én buiten de school in de vernieuwing van het leesonderwijs. Deze website is door Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) en Stichting Lezen in 2021 gelanceerd, en door OCW en de Taalunie gefinancierd. Lezenin-

hetpo.nl en de Kwaliteitswaaier vullen elkaar goed aan. Lezeninhetpo.nl is onderverdeeld in acht bouwstenen voor effectief leesonderwijs met samenwerking als basis. De website is opgezet als overkoepelende portal met zowel theoretische achtergronden als praktisch informatie waarmee scholen direct aan de slag kunnen. Evenals de Kwaliteitswaaier gaat deze website uit van de basisprincipes van effectief onderwijs in begrijpend lezen, zoals een langere periode lezen over hetzelfde kennisrijke thema, lezen met een doel, actief aan de slag met rijke teksten waaronder kinderboeken, werken aan leesmotivatie en formatief evalueren (waarbij het leerproces van de leerling centraal staat). Daarnaast besteedt lezeninhetpo.nl uitgebreid aandacht aan vloeiend leren lezen, aan de leesontwikkeling in de kleutergroep en biedt de site een leesscan waarmee een school snel zicht krijgt op de invoering van alle aspecten van effectief (begrijpend) leesonderwijs op de eigen school (zie ook p. 12). platformsamendonderzoeken.nl; lezeninhetpo.nl

Meer lezen van Mirjam Snel en Betty van Dam

Op goedleesonderwijs.nl, de website van Mirjam Snel, staan blogs en wetenschappelijke publicaties die inzicht geven in de huidige status van het leesonderwijs en wat goed leesonderwijs is. Op needtoread.nl gaat Betty van Dam in op de onwenselijkheid van begrijpend lezen, en woordenschat als aparte schoolvakken. Ook vind je er een taalonderwijsscan die de leerkracht kan gebruiken om kennis en praktijk te toetsen aan wetenschappelijke inzichten en *good practice* en tippt ze het toegankelijk geschreven handboek *Understanding and Teaching Reading Comprehension* van de Britse Jane Oakhill. Hierin legt de Britse cognitief psycholoog en expert op het gebied van leesbegrip uit wat leesbegrip op woord-, zins- en tekstniveau eigenlijk is. Daarnaast beschrijft ze praktische manieren waarop dit bij kinderen kan worden verbeterd.

ZO GAAT HET IN HET LEVEN

Kleine Sofie en Lange Wapper
Els Pelgrom &
Thé Tjong-Khing (ill.)
Luitingh-Sijthoff, € 18,99

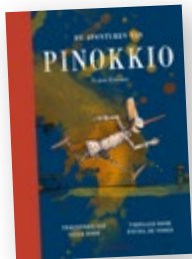
9+

Tekst Mirjam Noorduijn

De avonturen van Pinokkio

Carlo Collodi & Sjaak Rood (ill.),
vertaald door Pietha de Voogd
Novencento, € 25,50

9+

Nadat de beroemde lang-geneusde houten marionet door de oude timmerman Geppetto leven is ingeblazen, gaat hij, net als Kleine Sofie, op zoek naar wat er in het leven te koop is en beleeft hij het ene hachelijke avontuur na het andere. Dankzij de cartooneske illustraties en de knappe vertaling is Collodi's klassieker uit 1883 nog steeds onweerstaanbaar.

Eindelijk is *Kleine Sofie en Lange Wapper* (1984) weer verkrijgbaar: het met een Gouden Griffel én Gouden Penseel bekroonde sprookjesverhaal van Els Pelgrom en Thé Tjong-Khing over een ziek meisje dat meespeelt in een nachtelijk poppentheater.

Indertijd heeft *Kleine Sofie* veel stof doen opwaaien. Volgens toenmalige critici zette het boek een nieuwe, literaire kinderboekenstandaard. Anderen vonden het juist te gelaagd. Hoe het ook zij, volgens Pelgrom zelf is *Kleine Sofie* simpelweg ontstaan, omdat ze samen met Thé Tjong-Khing een kijkboek wilde maken met een verhaal dat kinderen kunnen koesteren. En dat kunnen ze, want Sofie is een dappere heldin om van te houden.

Het boek heeft de vorm van een raamvertelling. Daaruit blijkt dat Sofie ziek is en haar bed niet uitkomt. Op een nacht, als de klok zijn magische twaalf uren slaat, komen haar poppen en beesten tot leven en wordt ze door Terror de kater uitgenodigd mee te spelen in een door hem geschreven theaterstuk dat gaat over Wat Er In Het Leven Te Koop Is. Terwijl Domme August en de Dood het decordoek uitrollen, stapt Sofie, nietsvermoedend van het grote avontuur dat haar wacht, samen met haar geliefde lappenpop Lange Wapper het poppentheater in en valt van het ene in het andere avontuur. Ze doorstaat honger en kou, vlucht uit een tehuis voor mislukte kinderen en redt Lange Wapper uit de gevangenis, waarna ze ontsnappen op een schip en in een fatale storm belanden, met knetterende donder en 'golven zo hoog dat geen horizon was te zien'.

Dit boek, dat is verankerd in traditionele verteltradities, voldoet aan alle voorwaarden voor een klassieker: de thematiek is universeel, het is spannend, grappig en geschreven in een taal die sprankelt van helderheid. Thé's tijdloze tekeningen zijn iconisch. En de vorm grijpt terug op Vondels aloude motto: de wereld is een schouwtoneel, elk speelt zijn rol en krijgt zijn deel. Soms treft je voorspoed, soms tegenspoed: armoede, onrecht, ziekte, dood. 'Wat gebeurt, gebeurt vanzelf,' aldus Terror. 'want zo gaat het in het leven.'

Zebedeus en het ganzenbord van Wisse

Koos Meinderts en Annette Fienieg (ill.)
Hoogland & Van Klaveren, € 17,50

9+

Zebedeus de beer krijgt een ganzenbord opgestuurd met een boodschap van een zekere Wisse: 'Je kunt niet winnen, maar ook niet verliezen. Je kunt alleen maar spelen.' Zo begint een reeks avonturen waarin de beer op zoek gaat naar de betekenis van het spel dat het leven is, onder het motto: ik wil weten hoe ik afloop. Een boek van nu, voor altijd.

Nachtverhaal

Paul Biegel,
Charlotte Dematons (ill.)
Gottmer, € 17,99

10+

Een op een stormnacht aangewaarde fee bevoert de huiskaboutervan een oude dame met zijn wonderverhalen over haar zoektocht naar sterfelijkheid. Behalve zijn nachtelijke huisrondes vergeet hij daardoor ook zijn woonpoppenhuis op de huiskelder van de vrouw. Dat heeft onvoorziene gevolgen. Biegelklassieker over 'hoe alles ophoudt en toch altijd doorgaat'.

Momo en de tijdspaarders

Michael Ende, vertaald
door Robert Jan van Asch
Lemniscaat, € 16,99

10+

Momo woont alleen in een oud amfitheater boven een stadje dat wordt bezet door een groep grijsgrauwe mannen die de inwoners wijsmaken dat je vooral je tijd niet moet verdoen. Ze houden iedereen in hun ban, behalve Momo. Dapper gaat het meisje op zoek naar de betekenis van de tijd en waarde van het leven. Al vijftig jaar in druk en nog steeds actueel.

Als lezer
wil je in
het verhaal
verdwijnen

Het gaat **Sanne
Rooseboom** voor de wind.
Dit voorjaar werd haar boek
Mot en de metaalvissers
genomineerd voor zowel de
Woutertje Pieterse Prijs als de
Boon én ze werd uitgenodigd om
het Kinderboekenweekgeschenk
2023 te schrijven. *Ravi en de laatste
magie* gaat over een meisje dat
terecht komt in een huis voor
gepensioneerde tovenaars.

Ik was een opstandige puber. *Harry Potter*, daar verzette ik me tegen

Honderdduizenden kinderen krijgen het Kinderboekenweekgeschenk straks cadeau. Hoe was het om een verhaal te schrijven voor zo'n groot publiek?

'Heel anders dan ik gewend ben! Gewoonlijk schrijf ik voor wie mijn verhalen wil lezen – net als alle schrijvers dat doen. Het Kinderboekenweekgeschenk is voor een gekke doelgroep: je schrijft voor iedereen die een ánder boek koopt. Dat kan zowel een zevenjarige zijn die een boek over giraffen koopt, als een twaalfjarige die geïnteresseerd is in voetbal. Ergens voel ik de ambitie dat al die kinderen er blij mee moeten zijn, maar dat lijkt haast onmogelijk. Ook anders is het werken met zo'n dwingende deadline en een vast woordaantal. Onderweg zag ik allerlei mogelijkheden om verhaallijnen uit te breiden, maar die luxe had ik niet. Ik moest me echt richten op één avontuur en vrij snel tot actie overgaan.'

Ravi maakt in het verhaal kennis met een toverwereld. Las je als kind ook graag magische boeken?

'Nee, helemaal niet. Ik las Thea Beckman en Evert Hartman, en smulde van probleemboeken. *Harry Potter* was er nog niet, en toen het eerste boek verscheen, was ik een opstandige puber. Toen het een hype werd, verzette ik me daartegen. Toen ik de opdracht voor het geschenk kreeg, dacht ik aan een idee ik dat al een tijd had: een verhaal over een huis met gepensioneerde tovenaars. Dat leek me heel leuk om over te schrijven. Voor ik begon, ben ik eerst gaan googelen in alle talen om te zoeken of iemand al eens zoiets heeft gedaan, maar ik kwam – op wat kleine dingen na – niets tegen. Daarna ben ik gewoon begonnen, het verhaal vormde zich vanzelf.'

Wat vind je het belangrijkste aan een boek?

'Dat je er helemaal in kunt opgaan. Als lezer wil je zoveel mogelijk in het verhaal verdwijnen, daarin mag niks je verstoren. Daarom moet alles binnen de verhaalwereld overtuigen. Schrijven is voor mij woorden geven aan mijn gedachten en fantasie. Thema's als eenzaamheid of internationale samen-

werking verwerk ik wel, maar ik houd het altijd klein. Geen martelsscènes of dood, de echte wereld vind ik al heftig genoeg. In dit geschenk heb ik trouwens voor het eerst iets autobiografisch verwerkt: mijn moeder met reuma. Als achtjarige liep ik ook achter de rolstoel. Ik weet precies hoe het is als je moeder er nog wel is, maar moeilijk de trap op komt en niet meer met je kan spelen en voetballen. Ik ben benieuwd wat kinderen daarvan gaan oppakken. Ik heb nu al een paar keer gehad dat er vingers in een klas omhooggingen, omdat kinderen daar iets over wilden zeggen, of het herkennen.'

Hoe belangrijk vind je leesplezier? Schrijf je om kinderen aan het lezen te krijgen?

'Natuurlijk hoop ik dat kinderen mijn boeken met plezier lezen. Maar alleen plezier, daar schrijf ik niet voor. Je wil dat lezers je boek mooi vinden, spannend, overtuigend. Soms grappig. Soms verdrietig of raak. Alleen plezier dekt die lading niet.'

Mot en de metaalvisers is dit jaar tweemaal genomineerd geweest. Was je daar blij mee?

'Uiteraard. Elk succes geeft je als schrijver net wat meer zelfvertrouwen. Het sterkt je. Ik bevind me in een groot tussengebied met aan de ene kant de echt literaire boeken, aan de andere kant de grote verkoopsuccessen. Die Hollandse hokjes voel ik heel sterk. Ik

heb lang het gevoel gehad, ik moet óf het een óf het ander doen. Of zorgen dat ik veel gelezen word, of meer nadruk leggen op de psychologie, op mooie woorden en pareltjes van zinnen, zodat ik uit literaire hoek waardering krijg. Dat is voorbij. Ik ben nu helemaal Zen in het tussengebied. Er zijn kinderen die waarderen dat mijn boeken met aandacht geschreven zijn. Er zijn volwassenen die gezegd hebben: dit zou wel eens een prijs kunnen winnen. Het is alsof ik mijn niche nu beter heb ontdekt en zie: er is eigenlijk heel veel mogelijk. ●

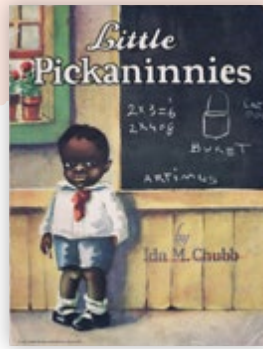
Sanne Rooseboom (Utrecht, 1979) studeerde politicologie aan de Universiteit van Amsterdam. Na haar afstuderen werkte ze tien jaar als journalist voor onder meer dagblad *De Pers, Vrij Nederland* en woonde ze als correspondent in Londen. Daar besloot ze dat ze jeugdboeken wilde gaan schrijven. Ze debuteerde in 2016 met *Jippie! Een humeurig sprookje met tekeningen van Annet Schaap*. In datzelfde jaar verscheen het eerste deel van *Het Ministerie van Oplossingen*, dat zou uitgroeien tot een veelgelezen serie. *Mot en de metaalvisers* (2022) met illustraties van Sophie Pluim werd genomineerd voor zowel de Woutertje Pieterse Prijs als de Vlaamse Boon voor Jeugdliteratuur. De boeken van Sanne Roosenboom verschijnen bij uitgeverij Unieboek.

Tijdens de Kinderboekenweek krijg je **Ravi en de laatste magie** van Sanne Rooseboom met illustraties van Sophie Pluim cadeau in de boekwinkel bij besteding van € 13,50 aan kinderboeken.

DE COLLECTIE BURGZORG

Zwarte mensen
in prentenboeken

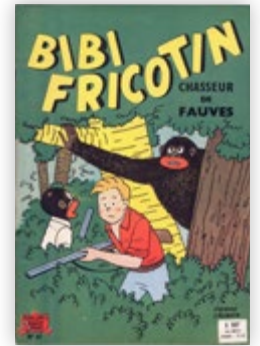
Van Golliwog tot boek

1

2

3

4

Ricardo Burgzorg:

'Ik ben een idiote verzamelaar, van strips, hedendaagse kunst, speelgoed, boeken... Het is een jachtinstinct dat niet stopt. Uit ruimtegebrek besloot ik me een jaar of twintig geleden louter te beperken tot prentenboeken; ik houd van beeld, van vormgeving. Nog steeds moet ik soms op mijn handen zitten als ik prachtig geïllustreerde kinderboeken tegenkom, anders koop ik ze allemaal. Maar ik verzamel alleen prentenboeken waarin zwarte mensen voorkomen.'

Vanwaar die keuze?

'Het begon allemaal in de jaren negentig, met een cadeautje dat ik kreeg van goede vriend, inspirator en oprichter van theater De Nieuw Amsterdam, Rufus Collins. Hij gaf me een Golliwog: een zwart lappenpopje met stereotypisch kroeshaar en dikke rode lippen.* Rufus, als zwarte Amerikaan opgegroeid in een gesegregeerde maatschappij waarin zwarte mensen apart werden gezet van de privileges van witte mensen, was een activist. Ik ben dat niet, maar door dat popje vielen me wel de schellen van de ogen; met die Golliwog is mijn verzameling begonnen.'

Hoe verhoud jij je, als geboren Surinamer in Nederland, tot racisme?

'Ik was zeven, acht jaar toen ik naar Nederland kwam. In de pauze op de Montessori Broederschool in Den Haag zaten mijn broertje, zusje en ik bij elkaar want we kenden er nog niemand, en ik herinner me dat de andere kinderen in rijtjes langs kwamen lopen om naar ons te kijken - ze hadden nog nooit zwarte kinderen gezien. Ik had daar geen last van, hun nieuwsgierigheid begreep ik wel. Natuurlijk heb ik ook racisme ervaren, maar dat heb ik nooit persoonlijk gemaakt, nooit geïnternaliseerd. In Suriname werd ik verzorgd door mijn ouders, oma en tantes en mijn vrouw zegt altijd: jij bent zo volgepompt met liefde; die negativiteit heeft geen vat op jou. Als ik over mijn ervaringen met

racisme praat, ken ik geen boosheid. Ik heb ook niet het gevoel dat het me in de weg heeft gestaan. Datgene wat ik heb kunnen doen, is me aangereikt of heb ik zelf ontdekt. Inmiddels is die eerste nieuwsgierigheid waarmee wij als kind te maken kregen in Nederland, wel verhard. Mijn vrouw is wit en als we samen ergens binnenlopen, worden we weleens netter bejegend dan wanneer ik daar alleen kom. Zij merkt dat op, ik niet meer.'

Speelde het aan de kaak stellen van racisme een rol bij het collectioneren?

'Nee - ik ben nou eenmaal een verzamelaar en veel van die boeken zijn zo mooi geïllustreerd, zo ambachtelijk uitgegeven, daar geniet ik enorm van. Ik ben er dus niet mee begonnen vanuit verontwaardiging. Maar dat gezegd hebbende, de collectie is wel degelijk een vorm van bewijsvoering: ze maakt zichtbaar dat zwarte mensen in prentenboeken stelselmatig werden ontmenselijkt. Generaties kinderen hebben er een heel verstoord idee door gekregen van hoe zwarte mensen zijn, zich gedragen, zich kleden. Daarbij valt op dat deze boeken vooral verschenen in landen die kolonies bezaten: Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten, Duitsland. En Nederland en België. Ontmenselijking van zwarte mensen in woord en beeld door landen

In het boek *Burgzorgs blik* wordt de belangwekkende collectie ontsloten van cultureel ondernemer **Ricardo Burgzorg**, die ruim dertienhonderd prentenboeken met zwarte personages verzamelde. Literair journalist en schrijver **Arjan Peters** verzorgde de tekst.

Tekst
Eva Gerrits

Foto: Jean van Lingen

* Vanaf eind negentiende eeuw werden Golliwogs in de Verenigde Staten geproduceerd als speelgoed. Gaandeweg werden ze gekwalificeerd als racistisch [red.].

die dreven op een economie van slavernij – je ziet gewoon letterlijk hoe dat systeem werd gelegitimeerd. Dat verband is nog niet wetenschappelijk onderzocht, maar ik hoop dat dat gaat gebeuren; het is voer voor sociologen.'

Hoe heeft de representatie zich verder ontwikkeld?

'Zwarte mensen worden nu veel realistischer verbeeld. En na een periode waarin er bijna geen zwarte mensen meer in kinderboeken voorkwamen, is er nu een revival gaande. Heel goed, zou je denken, maar ik zie dat er een misplaatste krampachtigheid heerst. Zwarte mensen hebben, net als bijvoorbeeld Aziatische en Indische mensen, bepaalde karaktertrekken, maar tegenwoordig wordt er zo'n grote voorzichtigheid betracht, dat al die bijzondere karaktertrekken op papier verdwenen lijken. Dat vind ik de dood in de pot. Er zijn zijn knappe uitzonderingen, zoals bijvoorbeeld de illustratoren Brian Elstak en Tim Van den Abeele, maar in de boeken *for the millions* zijn gekleurde mensen allemaal hetzelfde. Ik snap dat uitgevers zoveel mogelijk willen verkopen en zich nergens aan willen branden. Toch hoop ik op een kleine opstand onder illustratoren, onder het motto: we willen echte, eerlijke dingen maken. Kinderen zijn gebaat bij een realistische representatie.'

6

7

Illustraties:

- 1 Ida K. Chubb, uit: *Little Pickaninnies* (1929)
- 2 Pol Ferjac, uit: *Zonca, Flox et Kapok le toucan* (1943)
- 3 Pierre Lacroix, uit: *Bibi Fricoutin, chasseur de fauves* (1956)
- 4 Bob Heinz, uit: *Jan Maat, der lustige Seemann: Unter Kannibalen* (1954)
- 5 Mark Hart, uit: *Koko's Circus* (1942)
- 6 Rie Reinderhoff, uit: *Een neger in het dorp!* (1955)
- 7 Lecoq, uit: *Jack & Jo chez les pygmées* (1939)

Arjan Peters:

'Een boek als dit – met schitterende illustraties in een bijzondere vormgeving, dat tegelijk dit precare onderwerp bevat – bestond nog niet. Het grote publiek weet ook niet dat zwarte mensen zo nadrukkelijk en langdurig karikaturaal zijn afgebeeld in kinderboeken. Sterker nog: velen zullen het zelf hebben gezien zonder er destijds bij stil te hebben gestaan.'

Maakproces

'In december vorig jaar werd ik gebeld door de uitgeverij, eind januari maakten Ricardo en ik kennis met elkaar en vlak voor 1 juli, voor Ketj Koti en het herdenkingsjaar van de slavernij, verscheen het boek. Wekelijks bezocht ik Ricardo, struinden we door de collectie en schreef ik een hoofdstuk. Wat af was, ging naar de vormgever die het boek portiegewijs opmaakte. Vlak voor het werd gedrukt zagen we dus pas het geweldige eindresultaat. Zo'n intens maakproces is een belevenis; jammer dat het klaar was.'

Lichtheid

'Uit de titel blijkt dat het Burgzorgs verzameling betreft waaruit is geselecteerd; het boek pretendeert niet compleet te zijn – al is de collectie, na decennia verzamel drift, absoluut substantieel. Het boek is thematisch opgezet rond stereotypische representaties, zoals de zwarte als bediende, als kolde-riekie dandy, als kannibaal, het behandelt de topos van witte kinderen die op reis naar het onbekende met zwarte mensen in aanraking komen, enzovoort. Ik heb geprobeerd het te schrijven in de geest van Ricardo's denkwijze en zijn beweegredenen; *Burgzorgs blik* bevat dus geen kwaad protest, aanklacht of veroordeling, maar komt voort uit verwondering. Het laat de historische werkelijkheid zien aan de hand van de voorbeelden, zonder daar polemische conclusies aan te verbinden. Bewust heb ik daarbij lichtheid gehanteerd, wat niet alleen bij Ricardo past, maar evengoed bij de verwondering die kinderen gehad moeten hebben: de prentenboeken waren ook bedoeld om kinderen bij weg te laten dromen, een andere wereld te laten ontdekken.'

Botje door de neus

'Sommige prentenboeken bevatten ronduit schokkende illustraties, zoals bijvoorbeeld het omslagbeeld, afkom-

“Je ziet gewoon letterlijk hoe de economie van slavernij werd gelegitimeerd

stig uit *Koko's Circus*. Ai, dacht ik dan, dat moet pijnlijk zijn voor Ricardo als zwarte man – maar hem deert dat niet. Zelf had ik een aha-moment bij het weerzien met de *Volkscrant*-stripreeks *Pa Pinkelman* van Godfried Bomans waarvan ik als kind heb genoten. Ik bleef niet haken aan het feit dat de verwerende witte jongen Kareltsje Flens beschikte over “een klein nikkertje” – rokje om, botje door de neus – Kareltsje schooltas droeg en alles opat wat zijn meester niet lustte. Het zwarte lakeitje was ook al niet welkom op het Witte Huis, want negers hoorden daar niet. Op Pinkelmans suggestie dat hij misschien wel niet echt zwart was, werd het kereltje in een tobbe afgesopt om te zien of hij afgaf... Zelfs zoiets valt je blijkbaar pas op als iemand anders je erop wijst. De verbeelding van de zwarte mens is in de loop der jaren weliswaar in positieve zin veranderd, maar het blijft een heikel punt, gezien de overdreven behoedzaamheid en gelijkvormigheid in de huidige representatie. Dat je dingen niet doet uit angst dat een ander er iets van gaat vinden – daar zouden we vanaf moeten.' ●

Burgzorgs blik

Ricardo Burgzorg en Arjan Peters
Hoogland & Van Klaveren
€ 29,90

ACHT KEER ZILVER

In juni reikte de Penseeljury acht Zilveren Penselen uit, de prijs voor de best geïllustreerde kinderboeken van het afgelopen jaar. Prentenboeken die in de prijzen vielen zijn *Project Barnabus* van The Fan Brothers; *Klein in de grote stad* van Sydney Smith en *Gedachten denken* van Hanneke Siemensma (geschreven door Annelies Beck). In de categorie geïllustreerde boeken won Annet Schaap met *Misjka* haar eerste Zilveren Penseel. Marieke Nelissen viel in de prijzen met *Ze hadden hun*

- *schaapjes geteld* (geschreven door Benny Lindelauf).
- Kinderboekenambassadeur Martijn van der Linden kreeg een onderscheiding voor *Bliksemkind* (geschreven door Hans Hagen). Ook in de categorie informatief werden twee prijzen uitgereikt, namelijk aan Djenné Fila voor *Een kleine geschiedenis van de mens door dierenogen* (geschreven door Joukje Akveld) en Joëlle Jolivet voor *Ons lichaam*. Wie zijn Zilveren Penseel kan vergulden, wordt bekendgemaakt op 29 september.
- kinderboekenweek.nl

Uit: Gedachten denken, tekening Hanneke Siemensma

SINTERKLAAS in een nieuwe jas

De goedheiligman maakt een comeback in het kijk- en zoekboek **Sinterklaas** van Charlotte Dematons. Op 16 oktober ligt de herziene editie van deze succesvolle klassieker over Sinterklaas en zijn Pieten in de boekwinkels. *Sinterklaas* verscheen voor het eerst in 2007, tien jaar later stopte uitgeverij Lemniscaat op Dematons verzoek met herdrukken. De afgelopen twee jaar werkte zij aan een nieuwe editie die beter aansluit bij de tijdgeest. 'In het begin was het doodeng,' vertelt zij daarover in het persbericht. 'Maar al snel werd het leuk om verf over een oud beeld te smeren waar dat nodig was.' Dematons maakte een nieuw omslag, nieuwe schutbladen en tekende de terugvaart opnieuw. Er ontstonden een aantal nieuwe verhaallijntjes in haar tekeningen en 'De trainingsdag voor Hulppieten' en 'De Pietenflat' kregen een make-over. Dematons geeft het boek uit in eigen beheer.

Sinterklaas
Charlotte
Dematons.
Dematons.
€ 17,99 (2+)

LEESSCAN

Lezeninhetpo.nl heeft een nieuwe tool: de digitale leesscan. Deze leesscan is bedoeld voor basisscholen die willen weten hoe het met hun leesonderwijs en leesbevordering gesteld is. In de leesscan staan vragen over het leesbeleid, de leesomgeving, leesbevordering, effectieve leesdidactiek, monitoring en evaluatie en de samenwerking met andere partners. Na het invullen van de vragenlijst verschijnt een radardiagram waarin te zien is hoe de school ervoor staat en

wat verbeterpunten zijn. De leesscan is zeer geschikt om met het schoolteam het gesprek aan te gaan over een vernieuwing in de leesaanpak en kan een goede opstap zijn voor een nieuw leesbeleidsplan. **Lezeninhetpo.nl** is een uitgebreide website waarop veel informatie over effectief leesonderwijs op de basisschool te vinden is.

Mooie prentenboeken

Bob Popcorn heeft een eigen prentenboek. In **Bob Popcorn kan niet stoppen met ontploffen** van Maranke Rinck en Martijn van der Linden heeft het driftige maiskorrelmannetje grote moeite zijn woede te beheersen (Querido, 4+).

Ze zijn erg goed verstopt, de acht boeken lezende figuurtjes in **Een boek** van Andrés López. Maar wie veel geduld heeft en goed speelt, komt ze tegen op de priegelig getekende zoekprenten (vertaling Edward van de Vendel, Horizon, 4+).

Deze rots van ons van Kate en Jol Temple met

tekeningen van Merel Eyckerman is een omkeerboek dat je ook achterstevoren kunt lezen. Na het omdraaien en omdenken schuift de tekst verrassend anders in elkaar (vertaling Lisette Ma Neza, Lannoo, 4+).

Opa was vroeger een wilde neushoorn en reuze sterk, maar nu is hij zo oud dat hij zijn hangmat niet meer uitkomt. **Rinus** van Ingrid en Dieter Schubert is een innemend verhaal over een kleine en een grote neushoorn, die meer gemeen hebben dan je op het eerste gezicht denkt (Hoogland & Van Klaveren, 3+).

foto: Freddy Schinkel

3MAAL GROEP 3 Schrijverstournee

Een schrijversbezoek zorgt voor een bijzonder moment in de klas met een hoge leesprikkel. Om het leesplezier al jong te stimuleren, heeft de Schrijverscentrale een speciaal programma ontwikkeld voor groep drie. Tijdens de Driemaal groep 3 Schrijverstournee ontmoeten leerlingen drie verschillende auteurs en illustratoren. In november krijgen zij bezoek van een illustrator (Mylo Freeman, Isabel van Duijne, Catharina Valckx of Lisa van Winsen) en gaan zij aan de slag met het maken van beelden. In het voorjaar staan voorleesboeken centraal, die kinderen nog niet zelf kunnen lezen, maar die wel nieuwsgierig maken. Het doel van een bezoek van schrijver Anke Kranendonk of Rian Visser is het nog beter leren begrijpen van een boek. Het bezoek van Martine Letterie, Arend van Dam, Corien Oranje of Thijs Goverde, dat plaatsvindt tegen het einde van groep drie, helpt leerlingen om zelf met plezier leeskilometers te gaan maken. De Driemaal groep 3 Schrijverstournee is in het schooljaar 2023-2024 met vijftig procent korting te boeken, dankzij financiële ondersteuning van Stichting Lezen (vanuit het Tante Anne Fonds).

deschrijverscentrale.nl

WINNAARS van de LEESPLUIM

JUNI

Een ongelukje met bedplassen? Kan gebeuren. In **De ondeugende pyjama** van Alain Serge Dzotop met illustraties van Clémence Pénicaud krijgt de pyjama de schuld. Volgens papa is de gestreepte pyjama eigenlijk een zebra die van een heel klein plasdruppeltje een grote plas maakt, dus voor de zekerheid zet mama 's avonds een potje naast het bed (Randazzo, 3+).

JULI

Wasbeer verveelt zich en wil een appeltaart maken, maar heeft geen eieren. Dus loopt hij naar Vos, die geen eieren heeft maar wel een kapot dak en geen ladder. In het stapelverhaal **Een dag met vrienden** van Philip Waechter is er een hoop gezelligheid en komt er uiteindelijk voor elk probleem een oplossing (Ploegsma, 4+).

AUGUSTUS

Vos zou graag een gebakken visje eten bij zijn aardappelpuree dus pakt hij zijn opblaasboot en gaat hij naar zee. Daar hangt hij een boek aan zijn haakje en vang hij Vis, die hem warempel te slim af is. Daan Remmerts de Vries maakte met **Vos en vis** een prentenboek vol humor 'over vooroordelen en over het eten van dieren', aldus de jury van de Leespluim (Gottmer, 4+).

REPORTAGE

Leesonderwijs zonder methode

SAMEN VOOR VERANDERING

De Cazemierschool
in Oudleusen
verruilde traditionele
leesmethodes voor
zelf vormgegeven
leesonderwijs rondom
rijke teksten – een
succesvol proces.

**Tekst en
foto's**
Eva Gerrits

Bij binnenkomst in de Cazemierschool valt meteen de enorme 'BOOK-FLIX'-collage op aan het prikbord in de gang, met nieuwe titels, nominaties van de Woutertje Pieterse Prijs, tips. Aan de muur ertegenover: kratjes met tentoongestelde boeken naar thema: kunst, de seizoenen. Boekenposters versieren de boekenhoek, waar je je kunt nestelen in een kuipstoeltje met luifel en op het raam van de goedgevulde schoolbibliotheek prijkt een schildering van een lezend meisje boven op een boekenstapel. Alles ademt: wij lezen.

Dat gaat niet gebeuren

Tot drie jaar geleden was dat wel anders. Aansluiting bij de Bibliotheek op school maakte zichtbaar hoezeer versterking van het leesonderwijs was geboden: 'De eerste keer dat de Leesmonitor werd afgenomen,' memoireert schooldirecteur Linda Pereboom, 'stond die volledig in het rood: kinderen gaven aan dat ouders niet voorlezen, dat er weinig rijk aanbod was en dat er in de klas weinig werd voorgelezen. "Voorlezen" is een belangrijk begrip bij ons, maar lezen hoorde daar nog niet bij. Er werd gewerkt met methodes als Nieuwsbegrip en Lekker Lezen, wat vooral neerkomt op kruisjes zetten en invullen, liefst sneller dan de vorige keer – wat niks te maken heeft met begrijpen wat je leest. Met een methode lees je

überhaupt bar weinig. We deden ook aan stil lezen, terwijl het vaak niet stil was: kinderen gingen naar de wc, stonden naar buiten, zaten doelloos te bladeren. Toen iemand tijdens de jaarbestelling van het lesmateriaal eens opmerkte: "Voor die leerling moeten we maar weer AVI-5 kopen, want AVI-6 kan hij nog niet," was dat de druppel: het kind zou dan voor het derde jaar op rij hetzelfde boekje moeten doen. Dat gaat bij mij op school niet gebeuren, besloot ik.'

Eigen ervaringen

Maar hoe dan wel? In haar zoektocht naar inspiratie, dook Pereboom zelf de boeken in. 'Mijn man, docent Nederlands aan de Hogeschool KPZ, raadde me *Rijke taal* aan van Erna van Koeven en Anneke Smits. Ik vroeg onze leescoördinator mee te lezen en we wisten: hier willen we wat mee. Met het hele team en de ouders – alleen samen lukt het.'

Het team ging akkoord en Pereboom startte een proces van verandering: 'We spraken af: studiedagen zetten we de komende twee jaar in het teken van lezen, op zeker moment stoppen we met Nieuwsbegrip en Lekker Lezen, en we bouwen een collectief boekengeheugen op. Je kunt kinderen niks adviseren als je zelf niet weet wat er staat. Ik vroeg alle teamleden voor de zomervakantie

een boek te kiezen dat een Griffel had gewonnen. Dat kregen ze cadeau en na de vakantie werden ze geacht erover te vertellen. Iedereen moest dus gaan nadenken: wat vind ik eigenlijk leuk? En waar vind ik die boeken? Eigen ervaringen helpen om kinderen enthousiast te maken.'

Bovendien kreeg iedereen een exemplaar van *Rijke taal*. 'Per hoofdstuk bespraken we: wat herkennen we, waarvan worden we blij, waar willen we wat mee. We brachten intenties in kaart, maakten keuzes. Vervolgens inventariseerden we wat we zelf konden realiseren en waar we hulp bij nodig hadden. Collega's van KPZ werden ingeschakeld voor kennisoverdracht, verder gingen we zelf ervaren. Aan het begin van een studiedag paktten we allemaal een boek, lasen een halfuur en bespraken: wat was fijn, waaraan ergerde je je? Wat zijn noodzakelijke voorwaarden om fijn te kunnen lezen? Als wij er last van hebben als er iemand gaat plassen, en als wij het irritant vinden om schouder aan schouder te lezen, dan kinderen ook.' Het praten over de praktijk en het delen van leeservaringen, versterkte het team – inclusief de leerkracht die zei niet van lezen te houden. 'Zij droeg juist iets waardevols bij: begrip voor kinderen die er ook niet van houden, zij kan heel goed daarover met ze praten. Later kwam ze er trouwens op terug: ze vermoedde dat ze het geschikte boek nog niet had gevonden.'

Verzonken in verhalen

Het eerste halfuur heerst er nu stilte op de Cazemierschool. Wie belt, krijgt de voicemail, ingesproken door een leerling: 'Wij zitten in ons boek en willen even niet gestoord worden. Je kunt ons

“
Met een
methode lees
je eigenlijk
bar weinig

om negen uur terugbellen.' Iedereen is verzonken in verhalen: aan tafel, op een leesbankje, op zitzakken op het podium. Na het vrijekeuzelezen wordt er een halfuur klassikaal voorgelezen, uit een fictieboek verbonden aan een gekozen thema. 'Je zit zo op een uur lezen per dag,' zegt Pereboom. 'En in de bovenbouw staan wekelijks rijke teksten centraal binnen het thema. Lezen moet ook nut hebben. Haakjes die je bijvoorbeeld voor wereldoriëntatie nodig hebt, kun je al lezend uitbreiden. We doen niet meer aan begrijpend lezen, maar lezen in de breedste zin van het woord, geven les rondom teksten en praten erover. Ook onderling: tijdens teambijeenkomsten pitchten we vaak titels en lees ik voor. Niet zelden uit prentenboeken: goeie, rijke prentenboeken zijn geschikt voor elke leeftijd, ook voor de bovenbouw.' Het aantal leeskilometers is flink gestegen, net als het plezier, en stapsgewijs worden kinderen van mak-

kelijke naar rijke boeken geleid. 'Wil je de resultaten opschrijven,' adviseert Pereboom, 'begin dan met lezen.'

Opgestuwd

De leesmonitor laat zien dat kinderen nu gemotiveerd zijn voor lezen, weten hoe ze een boek moeten zoeken én thuis veel meer worden voorgelezen. Dat laatste stimuleerde school door ouders via de nieuwsbrieven te informeren over lezen en boeken. Pereboom: 'Over hoe heerlijk het is dat we 's ochtends met elkaar lezen, door te vertellen over een thema en de boeken waarmee we bezig zijn en tips te geven. "Je mag meelesen met ons, kom er lekker tussen zitten," stuurden we tijdens de Kinderboekenweek. En voor de zomervakantie: "Ga zelf ook lekker lezen. En als je nou in de bibliotheek staat en je vindt niemand, app mij even. Ik weet van heel veel kinderen van welke boeken ze houden – als ik toevallig tijd

heb, help ik je graag.'" Zo geschiedde. Activiteiten van de openbare bibliotheek worden ook meegenomen in de nieuwsbrief, met als gevolg dat het BoekStartprogramma, waar eerst weinig animo voor was, druk bezocht wordt.

Ook het team wordt opgestuwd. 'Een zinvolle inzet van teksten in de les is uitdagend en leerzaam, en stimuleert leerkrachten zelf op zoek te gaan naar inspiratie,' vertelt Pereboom. 'Als schoolleider is het belangrijk dat je een actieve rol hebt en zo'n veranderingsproces niet uitbesteedt aan een commissie. Durf patronen los te laten, geef het team vertrouwen en investeer in boeken en kennis. En formuleer waarom je zo'n verandering wil; niet omdat de burens het doen of omdat het hip is. Wat hier werkt, hoeft ergens anders niet te werken. Als je vertrekpunt helder is, kom je tot onderwijs dat bij jouw school past.' ●

1. Linda Pereboom, schooldirecteur: 'Ik sla het team bij wijze van spreken met boeken om de oren.'

2. Juul (negen jaar), groep vijf: 'Geheim agent Oma heeft leuke plaatjes en er is ook een leuk verhaal, met dingen die niet vaak voorkomen zoals een auto die kan praten. Het liefst lees ik op het podium en het leesbankje. En met een dekentje erbij.'

3. Jasmin (negen jaar), groep zes: 'Mijn vriendin vond **Hoe voed ik mijn ouders op** heel leuk en grappig en ik dacht, ik ga het ook proberen. Ze heeft wel gelijk, vind ik. Misschien ga ik het ook aanraden aan iemand.'

4. Bas (tien jaar), groep zes: **Het leven van een loser** is mijn woensdagboek – dan hebben we gym en kunnen we maar een kwartiertje lezen, dan mag het ook iets makkelijk zijn. De rest van de week lees ik **Planeet Omar**. Op een zitzak waar je lekker op kunt neerploffen.'

HET ONEINDIGE VERHAAL

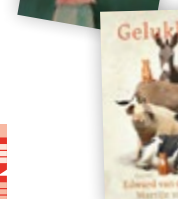
Het Filiaal gaat komende winter de theaters in met **The Neverending Story** (8+). Don Duyns bewerkte de jeugdklassieker van Michael Ende uit 1979 tot een theatervoorstelling over de kracht van verhalen. 'Het wemelt van alle mogelijke (sub)genres: ridderverhalen, sprookjes, parabels, sagen en meer. Dat maakt het boek – en ook de theaterbewerking – tot een heel rijke, komische en ontroerende belevenis voor jong en oud,' aldus de scenarioschrijver, die bekend is van succesvolle familieproducties als *Lang en gelukkig*, *Snorro* en *De gelaarsde poes*. Het Filiaal theatermakers werkt samen met Slagwerk Den Haag en belooft 'een visuele theaterervaring met wonderlijke wezens, maskers en oneindig veel livemuziek'. De regie is in handen van Monique Corvers. *The Neverending Story* gaat op 22 december in première in de Stadsschouwburg Utrecht en reist tot en met 1 april 2024 door Nederland.

hetfiliaal.nl

Boeken in de klas

Aan de slag met de Kinderboekenweek in de klas? Stichting Lezen heeft lessuggesties laten maken bij tien prijswinnende boeken en thematitels. De lessuggesties zijn te vinden op lezeninhetpo.nl en zijn ook geschikt voor groepen die werken volgens de principes van effectief leesonderwijs. De Kinderboekenweek vindt plaats van 4 tot en met 15 oktober en heeft als thema 'Bij mij thuis'.

lezeninhetpo.nl

HULP VAN DICHTERS

Danischa Bah (twaalf) uit Middelburg is de nieuwe Voorleeskampioen van Nederland. Na haar aanstelling mocht ze direct aan de slag tijdens het kinderprogramma van Poetry International.

Vragen waar je zelf niet goed raad mee weet, daarom draait het in de *Poetry's Peptalkshow* in LantarenVenster in Rotterdam, vertelt presentator Sara de Monchy. Kinderen mogen hun dilemma's voorleggen aan drie dichters, die ze vervolgens van advies voorzien. Voorleeskampioen Danischa vertelt over haar podiumvrees. 'Voordat ik het

podium op ga, ben ik altijd heel erg zenuwachtig. Ik vraag me af hoe ik daar het beste mee kan omgaan.' Dichter Edward van de Vendel herkent dat gevoel helemaal. Het gaat nooit over, weet hij uit ervaring. 'Het enige wat je kunt doen is het gevoel anders in je hoofd zetten,' legt hij uit, en hij leest een gedicht voor van Simon van der Geest, waarin wordt beschreven hoe je een mooi gevoel van iets wat spannend is, maar nog moet komen, kunt vasthouden. **'Zonnestralen kietelen / maar ik houd mijn ogen dicht / ik hoor gerommel op de gang / ik weet, ik weet: / straks speciaal voor mij een lied / straks komen de cadeaus, de taart / maar nu nog niet / Ik kruip onder mijn giecheldekens / tintelvlinders overal / even gluren... / dit doe ik het allerliefst: liggen in een bed vol bijna / het mag nog uren duren'.**

Een mooi gedicht, maar zou het ook echt helpen? Danischa denkt van wel. 'Als je heel zenuwachtig bent dan kun je van alles gaan doen. Ik ga dan springen of vliegen, maar je kunt ook nadenken. Ik heb nu geleerd: als je niet aan de zenuwen denkt, maar bedenkt: ik ga straks iets heel leuks doen, dan lukt het wél!'

Beeld: Brian Elstak

BIJ BRIAN THUIS

Het werk van **Brian Elstak** is te zien in de Kinderboekenweektentoonstelling van WG Kunst: 'Bij Brian thuis'. Tot en met zondag 5 november 2023 exposeert hij in het voormalig ziekenhuis-paviljoen op het Wilhelmina Gasthuisterrein in Amsterdam West en verbeeldt hij, samen met zes andere kunstenaars, het Kinderboekenweekthema op allerlei manieren. Hedy Tjin en Floor de Goede maken muurschilderingen. Zindzi Zevenbergen schrijft speciaal voor deze tentoonstelling een gedicht dat op de muur te lezen is. Pris Roos verzorgt een grote schildering op karton. In de tentoonstelling is een belangrijke rol weggelegd voor de karakters uit Elstaks boeken *Tori*, *Lobi* en *Trobi*. WG Kunst ontvangt tijdens de tentoonstellingsperiode zo'n zeventig basisschoolklassen voor een interactieve rondleiding en een workshop. wgkunst.nl

Bekroond met Zilver

In juni werden twaalf Zilveren Griffels uitgereikt voor de mooiste boeken van 2022. **Misjka** van Edward van de Vendel en Anoush Elman, het aangrijpende verhaal over een meisje en haar dwergkonijn, won een Zilveren Griffel en werd eerder dit jaar ook al onderscheiden met de Boon voor Jeugdliteratuur. Marjolijn Hof kreeg een Zilveren Griffel voor *De kaarten van madame Petrova*. Mathilde Stein viel in de prijzen met *Pluk en Pluis - De weg naar terug*, een origineel zelfleesboek met twee ondeugende cavia's in de hoofdrol. In de categorie informatief gingen de prijzen naar *Briljante planten* van Geert-Jan Roebers en *Vandaag houd ik mijn spreekbeurt over de anaconda* van Bibi Dumon Tak, dat eerder dit jaar al de Woutertje Pieterse Prijs won. *Applaus voor mijn vinger* van Erik van Os en *Heel de wereld wordt wakker* van Jaap Robben werden bekroond in de categorie poëzie. De complete lijst met winnaars is te vinden op hebbaan.nl. Wie de Gouden Griffel wint wordt bekendgemaakt op 29 september, voor aanvang van de Kinderboekenweek. kinderboekenweek.nl

Omslagillustratie van *Misjka*, Annet Schaap

Floor van Unen is De Nationale Pabo Voorleeskampioen van 2023 en een echte voorleesambassadeur. 'Voor kinderen is het iets kostbaars om meegenomen te worden in een andere wereld.'

Floor van Unen studeert aan de Pabo Marnix Academie Utrecht en is een groot fan van De Voorleeswedstrijd. 'Als kind deed ik daar al graag aan mee en ben ik zelfs een keer schoolkampioen geworden. Toen ik hoorde dat we op de Pabo een voorleeswedstrijd zouden doen, dacht ik gelijk: ik ga ervoor. Voorlezen vind ik ontzettend leuk om te doen!' De Marnix Academie organiseert deze schoolwedstrijd als onderdeel van het vak Stem en expressie, vertelt ze. Dat ze zou kiezen voor een fragment uit *Lang geleden* van Arend van Dam en Alex de Wolf, was snel besloten. 'Tijdens de wed-

strijd lees je voor uit een boek dat aansluit bij de historische canon. Ik wist meteen: dat wordt *Lang geleden*, dat vind ik zo'n tof boek. Ik werd er zelf uit voorgelezen op de basisschool, toen hield ik al van geschiedenis.' Ze nam de leerlingen uit haar stageklas mee in de voorbereidingen. 'Het afgelopen halfjaar liep ik stage in groep zeven van de Matheusschool in Utrecht Overvecht, een heel fijne school. De kinderen smullen echt van boeken. Ik heb het verhaal op ze geoeffend, ze mochten tips en tops geven. Dat deden ze heel serieus. Het is een school met een sterke leescultuur, mijn mentor vindt boeken belangrijk. Als je passievol voorleest maakt dat echt verschil voor leerlingen, zie ik. Voor kinderen is het iets kostbaars om meegenomen te worden in een andere wereld - ik herinner me dat nog zo goed van vroeger. Als je echt in een boek zit, dan word je het personage, dan leef je in de situatie. Dat is een bijzondere ervaring die je elk kind gunt.'

"PASSIEVOL LEZEN MAAKT ECHT VERSCHIL"

DIDACTIEK

Lezen in het
praktijkonderwijs

“

WIJ WERKEN DUURZAAM AAN ZELFREDZAAMHEID

**Tekst
en foto's**
Annemarie
Terhell

Lezen is van cruciaal belang, juist in het praktijkonderwijs, weten coördinator **Famke Wink** en directeur **Ewoud Stadman** van PRO Drachten. Al vijftien jaar werken ze aan een intensieve leesdidactiek om hun leerlingen leesvaardiger en zelfverzekerder te maken. 'Voor deze leerlingen kun je echt betekenisvol zijn.'

Wat direct opvalt bij binnenkomst van het moderne schoolgebouw aan de rand van Drachten is de smaakvolle inrichting. In het rode trappenhuis hangt een levensgrote foto van een ruwe hand vol vers geoogste kerstomaatjes. Je bent hier om een mooi vak te leren, lijkt de boodschap. Vol trots laat Famke Wink de nieuwe Bibliotheek *op school* zien, een verzorgde ruimte die grenst aan de pauzeruimte. Boeken over allerlei onderwerpen staan frontaal in de kasten gepresenteerd. Het zitmeubel heeft een uitsparing voor strips. Diënella en Priscilla (beiden veertien) zijn bezig een boek uit te zoeken voor vrij lezen. 'Laatst had ik echt een heel leuk boek, *HorrorLand*. Dat heb ik mee naar huis genomen omdat ik wilde weten hoe het afliep,' vertelt Diënella.

Duidelijke visie

PRO Drachten heeft een duidelijke visie op lesonderwijs. Famke Wink, coördinator van de algemeen vormende vakken, en directeur Ewoud Stadman vertellen in een werkkamer waarom zij inzetten op lezen.

'Een kwart van de leerlingen dreigt laaggeletterd het onderwijs uit te komen, en die leerlingen vind je vooral hier – in het praktijkonderwijs,' zegt Wink. 'Pas nu zie je daarover berichten in de krant verschijnen. Deze leerlingen zijn veel te lang vergeten. Nog steeds moet ik wethouders uitleggen wat het betekent om op je achttiende een aanvraag bij de gemeente te moeten doen terwijl je de brief niet begrijpt. Dan leg ik een tekst voor met gaten en vraag: waar gaat dit over? Als je maar vijf procent van de woorden mist, heb je geen idee.' 'Door de uitkomst van allerlei leesvaardigheidsonderzoeken is het urgentiebesef groter dan ooit,' ziet Stadman, 'maar wij wisten al veel langer hoe belangrijk het is. Als onze leerlingen niet leesvaardig zijn, dan zijn ze niet zelfredzaam.'

Uiteenlopende leesniveaus

De belangrijkste eerste stap die PRO Drachten ondernam was het differentiëren van het taal- en rekenonderwijs. 'De leerlingen die hier binnenstromen verschillen onderling enorm in leesniveau,' vertelt Wink. 'Sommigen zijn op de basisschool niet verder gekomen dan het AVI-niveau behorend bij midden groep drie en moeten technisch nog aan de slag. Anderen zijn AVI-uit en daarmee functioneel geletterd. Dat is heel moeilijk lesgeven binnen één mentorgroep. Daarom hebben we besloten om groepsdoorbroken te gaan werken en leerlingen in te delen naar niveau. Dat klinkt misschien logisch, maar het is niet gebruikelijk in het praktijkonderwijs. De meeste scholen werken met vaste klassen. Wij hebben ontdekt: je kunt ook een didactische keuze

“ Praktijk- leerlingen zijn veel te lang vergeten

maken, zonder de pedagogiek uit het oog te verliezen. We zorgen dat elke groep een vaste taaldocent heeft en de lessen zijn ritmisch opgebouwd, zodat leerlingen altijd weten wat ze kunnen verwachten. Wat blijkt? De groepsdynamiek is veel rustiger, juist omdat iedereen aan bod komt.’

Vloeiend lezen

Leerlingen die het technisch lezen nog niet beheersen, gaan ‘Slipr lezen’, een digitale methode om vloeiend te leren lezen en succeservaringen te behalen. Wie daarmee niet voldoende vordering maakt, krijgt individuele ondersteuning van een logopedist. Voor leerlingen in de andere niveaugroepen staan kennisopbouw, leesplezier en het vergroten van woordenschat centraal. In elke klas is een leesmuur, waarop teksten worden verzameld rondom een thema. ‘Zo hadden we afgelopen schooljaar een leesmuur over de wolf met allerlei soorten rijke teksten, van krantenberichten tot een gedicht uit *Gruwelijke rijmen* van Roald Dahl. We hebben hier veel kinderen uit boerengezinnen, dus zo’n onderwerp leeft heel erg. We proberen aan te sluiten bij de interesses van leerlingen en laten ze ook zelf thema’s aandragen. Vorig jaar kwam er een leerling met een krantenbericht over een fossiel van een Ichtyosaurus die in Engeland was gevonden. Een lastig woord, maar we zijn er toch mee aan de slag gegaan. We deden een woordbingo, bekeken video’s, non-fictieboeken, maakten een poster en een opdracht: wat zou je doen als je nu een prehistorisch dier zou tegenkomen?’

Boeken in het praktijklokaal

Belangrijk is dat de leescultuur door de hele school gedragen wordt, legt Wink uit. Om alle zeventig docenten in dat proces mee te nemen, is een klus. ‘Sommige collega’s kunnen lezen heel makkelijk koppelen aan hun vak, anderen vinden dat moeilijker.’ Door intensiever te gaan samenwerken met de Bibliotheek werd er een belangrijke nieuwe stap gemaakt. Er kwam een Bibliotheek *op school* en een leesconsulent, die helpt om het hele team te motiveren. ‘Dat de boeken nu op school te vinden zijn, is grote winst,’ merkt Wink. ‘Je kunt nu veel makkelijker iets opzoeken. Onze leesconsulent denkt mee over talige

activiteiten en passende boeken. Wat kun je doen bij arbeidsvaardigheden, zoals kaarsen maken? Of bij een activiteit als afvalprikken? Al pratende kom je op ideeën en ziet zo’n vakdocent: ik kan best een paar boeken over dit onderwerp in mijn praktijklokaal zetten.’

Cultuuromslag

Belangrijk is dat elke docent de urgentie voelt om een taaldocent te zijn, daarom wordt veel werk gemaakt van deskundigheidsbevordering. ‘Iedereen moet kennis hebben van het leesproces dat een kind moet doorlopen, maar ook weten wat je moet doen om je lessen zo taalvaardig mogelijk in te richten. Moeilijke woorden niet uit de weg gaan, maar ze wel uitleggen. Bij het koken niet zomaar een recept uitdelen, maar het eerst voorlezen en bespreken.’ Ook voor leerlingen is de cultuuromslag soms wennen, ziet Wink. ‘Als zij naar het vak mobiliteit gaan, willen ze aan het werk met auto’s. Als wij daar dan met een boek gaan staan zwaaien, dan doet dat iets met de groep. Sommigen voelen zich niet competent en voelen weerstand. Als docent moet je daarom echt een rolmodel zijn. Het grootste effect bereik je als die stoere vakdocent tijdschriften in het lokaal heeft liggen en daar aan het einde van de les nog eens door bladert of iets uit bespreekt.’

Nieuwe start

Het is een kwestie van lange adem en visie, maar door flink in te zetten op lezen, komen leerlingen verder, zien Wink en Stadman. Ze zijn trots op wat er de afgelopen jaren is bereikt. ‘Scholen kloppen nu bij ons aan om te vragen hoe wij het onderwijs inrichten,’ zegt Stadman. ‘Natuurlijk lopen ook wij tegen grenzen aan: niet elke leerling krijg je op niveau. Maar ook als je een leerling tijdens zijn schooltijd twee AVI-niveaus vooruit kunt helpen, hebben we toch wat bereikt. Dan is die leerling straks zelfredzamer en dat draagt bij aan de persoonlijke ontwikkeling en de socialisering. Dat heeft niet alleen impact op deze leerling zelf, maar ook op zijn of haar kinderen straks. Zo bereik je mooie dingen voor de langere termijn. Wij hebben geen invloed op waar leerlingen zijn geboren, maar we kunnen wel voor zestig tot zeventig leerlingen per jaar een nieuwe start maken om te zorgen dat de geschiedenis zich niet herhaalt.’ ●

PRO Drachten vervult een voortrekkersrol in ‘Lezen in het praktijkonderwijs’, een pilot van Stichting Lezen waarin drie praktijk scholen zijn gaan samenwerken met de Bibliotheek. In de gelijknamige brochure zijn de ervaringen van de deelnemers aan deze pilot te lezen. Bij elk praktijkverhaal staan ook tips voor de Bibliotheek en voor school. De brochure is te downloaden op lezen.nl.

Foto: Ursula van de Bunte

DE WEDDENSCHAP GAAT WEER VAN START!

Op 1 november gaat de dertiende editie van De Weddenschap van start: drie bekende Nederlanders dagen (v)mbo-leerlingen uit om in zes maanden tijd ten minste drie boeken te lezen. Deze leescoaches geven zelf het goede voorbeeld: in een campagnefilmje maken ze bekend welke drie titels zij zullen lezen; over hun leeservaringen schrijven ze persoonlijke vlogs. Dit jaar vervullen niemand minder dan Goldband-zanger Boaz, producer, musicus en tekstschrijver Wieger Hoogendorp, en protest- en smartlappenzangeres Sophie Straat de rol van leescoach. Eerstgenoemde doet mee aan De Weddenschap omdat hij anders 'bang is dat lezen vergeten wordt'. Met kerst kreeg hij altijd een boek van zijn vader. 'Lezen,' zo zegt Boaz, 'is een manier om uit de realiteit te ontsnappen. Het is net als het kijken van een

film, alleen maak je je personages zelf in je hoofd als je een boek leest.' Ook Hoogendorp kreeg de liefde voor boeken vanuit huis mee, met een vader die van lezen hield en voorlas. Hoogendorp is 'een alleslezer' die 'graag zijn horizon wil verbreden'. Door zijn Weddenschap-deelname hoopt hij ook anderen enthousiast te maken voor goede boeken. Voor Straat, tot slot, is lezen niet helemaal een vanzelfsprekendheid. Ze is dyslectisch, wat het lezen soms lastig maakt. Evengoed houdt ze enorm van verhalen: ze luistert graag naar audioboeken en als ze een nummer schrijft, komt eerst het verhaal dat ze wil vertellen en dan pas de muziek. Deelname aan De Weddenschap is gratis. Lessuggesties bij de boeken van de leescoaches zijn te vinden op de website deweddenschap.nl

Wees welkom boven op mijn beste hoed

Deze intrigerende titel is een versregel die komt uit *Aan de sneeuw* van Constantijn Huygens. Dit is een van de achttien beroemde gedichten uit de Nederlandstalige poëziecanon die Daniel Billiet, Jos van Hest, Gil vander Heyden en Bette Westera selecteerden voor hun unieke dichtbundel, waarmee zij jongeren hopen te verleiden tot het lezen van die klassiekers. Daartoe schreef het viertal bij ieder van de achttien gedichten een nieuw (jeugd)gedicht in eigen woorden en beelden. Deze eigentijdse verzen – afwisselend ernstig en humorvol van toon – gaan op een eigenzinnige manier de dialoog aan met de poëzieklassiekers, en nodigen zo uit de soms gedateerde gedichten op een andere manier te lezen. De bundel begint met het oudste Nederlandse gedicht 'Hebban olla vogala', dat rond 1075 door een anonieme dichter is gemaakt, en eindigt met 'Geboorte' van Ida Gerhardt (1905-1997). Naast de vier nieuwe jeugdgedichten is iedere klassieker voorzien van een commentaar waarin een van de vier jeugddichters kort ingaat op het leven van de vroegere dichter en diens gedicht bovendien verbindt aan een eigen jeugdervaring. De speelse illustraties in blauw en rood van Trui Chielens maken het geheel af: dit boek is een cadeautje voor het onderwijs.

**Wees welkom
boven op mijn
beste hoed –
Gedichten bij
onvergetelijke
gedichten.**

Daniel Billiet,
Jos van Hest,
Gil vander
Heyden, Bette
Westera, Trui
Chielens (ill.).
De Eenhoorn,
€ 24,95 (12+)

SHORTLIST THEA BECKMANPRIJS 2023

Op 16 september wordt in Museumpark Archeon de Thea Beckmanprijs uitgereikt aan het beste historische jeugdboek. De winnaar ontvangt € 1500,-. Afwisselend worden boeken voor kinderen en jongeren bekroond. Dit jaar becroont de jury werk vanaf twaalf jaar. De genomineerden:

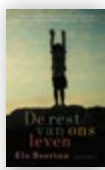
De rest van ons leven

(Querido, 15+) – Els Beerten vertelt aan de hand van de Eerste en Tweede Wereldoorlog hoe iedere geschiedenis haar sporen nalaat in de levens van gewone mensen.

Schaduw van Toet

(Luitingh-Sijthoff, 12+) – Lida Dijkstra duikt in de geschiedenis van farao Toetanchamon, vanuit het originele gezichtspunt van zijn vrouw Amany. Met treffende illustraties van Djenné Fila.

Onheilsdochter (Querido, 13+) – Jean-Claude van Rijsckeghem brengt vanuit het perspectief van twee jonge eigenzinnige vrouwen, de tijd dat de Vikingen in de Lage Landen handeldreven én op strooptocht gingen, knap tot leven in een meeslepend avontuur

Noem geen namen

(Luitingh-Sijthoff, 15+) – Astrid Sy vertelt het aangrijpende, dappere verhaal van drie jonge vrouwen die tijdens de Tweede Wereldoorlog Joodse baby's en peuters redden uit een Amsterdams crèche (tegenover de Hollandse Schouwburg). Gebaseerd op historische feiten.

De tunnel (Querido, 12+) – Anna Woltz koos de Londense metro tijdens de Tweede Wereldoorlog als verhaalsetting voor haar jeugdroman, waarin stijl, plot, actie en psychologische diepgang perfect in balans zijn.

Naast de volwassen jury is er een jongerenjury. Deze leest de shortlist (onder begeleiding van een pabodocent) en maakt daaruit een eigen keuze. De winnaar van de Jonge Beckman ontvangt € 1000,-.

archeon.nl

Leeskalender 2023/2024!

De leeskalender van Stichting Lezen voor het nieuwe schooljaar is er weer. Per maand geeft deze kleurrijke kalender aan welk leesbevorderingsproject centraal staat, inclusief vermelding van de doelgroep en een korte toelichting over de inhoud. (Voor een totaaloverzicht van de campagnes kan een QR-code worden gescand). Er is steeds een boek en website van de maand en leestips van jonge lezers en de kalender zit vol boekenweetjes, covers en citaten - alles om het leesplezier te stimuleren.

De leeskalender wordt verspreid onder alle secties Nederlands van het voortgezet onderwijs en is na te bestellen zolang de voorraad strekt via lezen.nl.

Nederland Leest Junior

In november kunnen tieners van tien tot veertien jaar weer meedoen met de CPNB-campagne Heel Nederland Leest Junior, de junioreditie van de nationale leescampagne Heel Nederland Leest. Het themaboek dit jaar is **Het Pungelhuis** van Annet Huizing, dat vorig jaar zowel met de Thea Beckmanprijs als Jonge Beckman werd bekroond. In dit verhaal brengt Huizing het verleden tot leven als haar protagonist Ole samen met zijn vader verhuist naar een Brabants dorp bij de Belgische grens. Daar ontdekt Ole dat zijn opa betrokken was bij de harde strijd tussen pungelaars (smokkelaars) en commies (douane). Ole vermoedt een familiegeheim; zijn vader onthult stukje bij beetje wat er is gebeurd. Bij **Het Pungelhuis** verschijnt een lesbrief met suggesties voor groep zeven/acht en vmbo een/twee. Deze is vanaf september gratis te downloaden op de website van de CPNB.

onderwijs.cpnb.nl

Interview
Joke Brasser

DE LEESCRISIS IS EEN ONDERWIJS- CRISIS

Media staan er vol mee: er is een leescrisis onder kinderen en jongeren – wat te doen? Naar aanleiding van enkele publicaties die aandacht vragen voor het leesonderwijs, waaronder de artikelenbundel *Omdat lezen loont*, onderzoekt *Lezen* in een serie gesprekken met onderwijskenners en vakmensen de staat van het middelbaar leesonderwijs. Deel 3: docent Nederlands in onder- en bovenbouw en oprichter van klassiekersindeklas.nl Joke Brasser: 'Het probleem ligt niet bij de leerlingen.'

Joke Brasser, die dagelijks te maken heeft met de weerbarstige praktijk van het vak Nederlands, is niet per se somber over de leespotentie van haar leerlingen. 'Je kunt als leraar echt wel wat met een klas bereiken,' is haar ervaring. 'En leerlingen kunnen ook absoluut enthousiast reageren op een tekst die je met ze behandelt, en origineel uit de hoek komen. Ik vind het daarom jammer dat iedereen de hele tijd roept dat jongeren niet meer willen en kunnen lezen – wat biedt dit ze aan hoop voor het opdoen van vaardigheden? Ze horen het zo vaak dat ze er

vanzelf in gaan geloven, wat funest is voor hun motivatie. Ja natuurlijk, het scherm is een mega-afleiding, toch vind ik niet dat het probleem bij de leerlingen ligt; die zijn echt niet fundamenteel anders dan leerlingen van dertig of vijftig jaar geleden, of leerlingen elders in de wereld die betere leesresultaten behalen dan zij.'

Waar ligt het probleem dan wel?

'Allereerst: we moeten af van die wanhopige toon als het gaat om leesbevordering, van de mantra "het maakt niet uit wat ze lezen, als ze maar lezen en leeskilometers maken". Ik ben het helemaal eens met de column van Ivo Victoria in *Omdat lezen loont* waarin hij stelt dat dit een zwaktebod is en dat het echt geen kwaad kan als je moet nadenken over wat je leest. Ik vind het ook niet mijn enige taak als docent Nederlands om leerlingen zoveel mogelijk leeskilometers te laten maken. Maar het fictieonderwijs is een reservaat geworden, zoals lerarenopleider Jeroen Steenbakkers dat noemt: een plek waar je niet per se wat hoeft te leren, maar vooral verplicht plezier moet hebben. Het idee dat je dit in het onderwijs kan afdwingen, is onzin; het is ook funest als je van pubers gaat verwachten dat ze alles leuk vinden. Dat bepalen ze toch lekker zelf wel? Juist op school lees je boeken die je nooit in je eentje thuis zou lezen, omdat je niet weet dat ze bestaan, of omdat ze nog te ingewikkeld zijn. Als bepaalde teksten of literatuur moeilijk zijn voor leerlingen, los je dit dus niet op door ze maar niet te behandelen, dan maak je het probleem alleen maar groter.'

Dus geen thrillers in de klas bij jou?

'Daar ben ik inderdaad geen voorstander van, er is al zo weinig tijd voor literatuur. Ik pleit voor meer begeleiding in de boekenkeuzes van leerlingen, in de onderbouw maar ook in de bovenbouw voor de leeslijst. Vanuit de gedachte dat autonomie goed is, worden leerlingen nu vaak aan hun lot overgelaten. Maar in hoeverre kan een leerling die minder kennis heeft dan de leraar een autonome keuze maken? Het mooist is als leraar en leerlingen samen kiezen. Wat dat betreft kan ik de zogenaamde boekenclubdidactiek

aanraden van Anouk de Kleijn, die hierop aan het promoveren is. De docent werkt daarbij met kleine klassensets van tien kwaliteitstitels waaruit de leerlingen een boek kunnen kiezen. Die lezen ze vervolgens in groepjes in zes weken tijd. Per week spreken ze samen af tot welke pagina ze willen komen, als stok achter de deur. Wanneer ze elkaar weer treffen, bespreken ze vragen over wat ze hebben gelezen – met ondersteuning van de leraar – en bepalen ze een nieuw leesdoel. Dat sociale aspect motiveert enorm. Vorig jaar is er in mijn klas zelfs spontaan een leesclubje ontstaan van drie jongens, die het hele schooljaar lang steeds hetzelfde boek lazen.'

Wat is volgens jou eigenlijk het doel van het middelbaar leesonderwijs?

'Het basale doel is natuurlijk geletterdheid: het ontwikkelen van spreekvaardigheid, luistervaardigheid, schrijfvaardigheid en leesvaardigheid, zodat leerlingen zich kunnen redden in de maatschappij. Maar dat is wel het minimale; het zou een ongelooflijke verarming zijn als je het vak Nederlands daartoe reduceert, juist met het oog op vorming en burgerschap. Voor mij hoort het ontwikkelen van literaire competentie er zeker bij. Om leerlingen op het spoor te zetten van de betekenis van een tekst zullen ze een idee moeten hebben van het genre, de culturele context en hoe die een rol speelt in wat ze lezen en hoe de tekst zich tot andere teksten verhoudt. En ze hebben maar een klein zetje nodig. Als ik in de onderbouw bijvoorbeeld *De meisjes* van Annet Schaap behandel en wat gerichte vragen stel, is het niet moeilijk om ze te laten nadenken over alle sprookjessymboliek en verwijzingen. En ze vinden het ook nog eens ontzettend leuk om dat in de tekst te ontdekken. Daarom moeten jeugdliteratuur en literatuur een vaste plek bij Nederlands hebben: literatuur doet op een andere manier een beroep op leesvaardigheid dan ontspanningslectuur en informatieve teksten. Dat culturele doel zou overigens voor alle niveaus moeten gelden, niet alleen voor havo en vwo. Ook in het VMBO moet aandacht zijn voor literatuur als erfgoed. Dat kan je ze toch niet onthouden?'

Maar kennelijk gebeurt dit allemaal niet.

‘Dat klopt. Daar zijn een aantal oorzaken voor. Zo heeft zestig procent van de middelbare scholen geen mediatheek. Deels komt dit door een te groot geloof van directies en besturen in dat alles digitaal kan worden aangeboden. Maar hoe kan je een boek promoten als je het niet letterlijk uit de schoolkast kan trekken? Een goede infrastructuur – een rijke boekencollectie en lees- en taalonderwijs als dé prioriteit van het schoolbeleid – is een basisvoorwaarde. Daarnaast is een goed inhoudelijk programma voor Nederlands nodig, dat mag echt veel ambitieuzer dan het nu is. Wat zou helpen is als we het lamlechtige examens dat we hebben afschaffen. Dat is nu zo vormgegeven dat je zelfs met heel weinig lessen leerlingen kan laten slagen. De overheid moet hogere inhoudelijke eisen en eendoelen stellen aan schrijfvaardigheid en literatuur, dan krijg je vanzelf een ambitieuzer examen en dus een andere invulling van het vak Nederlands, met ook meer lessen. We moeten in het leesonderwijs terug naar de inhoud van de tekst en afstappen van het idee dat alles draait om abstracte vaardigheden die allemaal meetbaar zijn.’

“
**DAT
LAMLECHTIGE
EXAMEN
NEDERLANDS
MOETEN WE
AFSCHAFEN**

Geloof je dat dit gaat gebeuren?

‘Het besef dat er wat moet veranderen, is er gelukkig. Mijn hoop is gericht op alle vernieuwingsinitiatieven: zo wordt er door vakcommissies hard gewerkt aan nieuwe kerndoelen en eindtermen voor Nederlands, zowel voor de onder- als bovenbouw. Ik denk echt dat je niet zonder optimisme kan. Ik heb net een toets literatuurgeschiedenis nagekeken en als ik dan zie wat

leerlingen opmerken en voor leuke antwoorden geven, ben ik zeker niet pessimistisch. De leescrisis komt door het onderwijs; het probleem zit in het systeem: dat moet veranderen.’ ●

Joke Brasser (1986) is literatuurwetenschapper en leraar Nederlands in de onderbouw en bovenbouw. Ze heeft ervaring met leerlingen van alle onderwijsniveaus. Brasser, die pleit voor structureel meer aandacht bij het vak Nederlands voor klassieke werken en cultuurhistorie, is ook eigenaar van de website klassiekersindeklas.nl. Daarop verwijst ze naar bruikbare bronnen en verzamelt ze lesmateriaal voor docenten. Ook zijn er animaties ter introductie van enkele werken. Zo is er een animatie over de achttiende-eeuwse briefroman *De historie van mejufrouw Sara Burgerhart* van Betje Wolff en Aagje Deken en een speelse introductie van het werk van Paul van Ostaijen aan de hand van Robot Bob, een personage van Tonke Dragt.

1000 DICHTERS ON TOUR

Om de veertigste editie te vieren van De Nacht van de Poëzie, pakt ILFU dit jaar uit met de manifestatie 1000 Dichters, naar een idee van dichters F. Starik en Vrouwkje Tuinman.

Op 24 september trappen evenzoveel dichters af met de officiële beëdiging van Babs Gons als nieuwe Dichter des Vaderlands, tijdens de Utrechtse Boekenmarkt. Daarna volgt een tournee van twee weken voordrachtplezier voor en door wie wil en zich heeft aangemeld, met een eigen gedicht of dat van iemand anders, langs boekhandels in alle Nederlandse provincies en Antwerpen. Op 7 oktober sluit de duizendste dichter weer af in Utrecht en volgt de Nacht van de Poëzie.

F. Starik had in 2003 al een poëziefestival voor ogen 'met duizend dichters in een niet-hiërarchische opstelling, in de zekerheid dat de gelauwerde, het aanstormend talent, en ook de oude, al bijna vergeten dichter, de ontheemde vluchteling, de jonge verliefde, de medaillewinnende sportman, de derdejaars van de kunstacademie, alsmede zestien ambitieuze letterenstudenten uit Nijmegen, de dove die gedichten voordraagt in gebarentaal, de wanhopige huisvrouw die haar enige kind verloor, de maatschappelijk geslaagde accountant die in de avonduren een gemankeerd dichterschap koestert, de stotterende verkoopster van de daklozenkrant die in de kantlijn schrijft, de lijder aan een zielenpijn, zieleNpijn, omdat je tegenwoordig immers ook panneNkoek moet schrijven, in de zekerheid slechts dat ieder die avond 1 prachtig vers opzegt: namelijk het mooiste dat er ooit geschreven is.' Bij gebrek aan middelen vond het destijds geen doorgang. Nu, vijf jaar na Stariks dood, komt het plan alsnog tot leven.

ilfu.com/1000dichters

HEEL NEDERLAND LEEST SONNY BOY

Samen een goed boek lezen brengt gesprekken op gang en verbindt mensen met elkaar, is de gedachte achter de campagne Heel Nederland Leest (voorheen: Nederland Leest). De hele maand november is het bijbehorende geschenkbok op te halen in de bibliotheek, ook zonder lidmaatschap.

'Met Heel Nederland Leest gaan we terug naar de essentie van de campagne,' aldus Marion Boxum, hoofd campagnes volwassenen CPNB. 'Door één boek centraal te zetten en dit niet meer aan een thema te koppelen. En dit boek voor iedereen beschikbaar te maken zodat Nederland Leest echt Heel Nederland Leest wordt. Eén grote leesclub.'

Dit jaar is **Sonny Boy** van Annejet van der Zijl het geschenkbok, over de relatie tussen een zwarte man en een witte vrouw, en hun zoontje Sonny Boy. Tijdens de Tweede Wereldoorlog nemen ze Joodse vluchtelingen in huis, met alle gevolgen van dien.

hebben.nl/heelnederlandleest

EEN VERSCHEURDE JEUGD

In de autobiografische graphic-novelreeks **De Arabier van de toekomst**, waarvan het zesde en laatste deel recent verscheen, tekende Riad Sattouf zijn jeugd op, van 1978 tot en met 2011. Op cartooneske en tegelijk indringende wijze schetst Sattouf hoe hij als kind heen en weer wordt geslingerd tussen Syrië en Bretagne, tussen zijn moderne Franse moeder en ultrarechtse Arabische vader, tussen het verlangen om te zijn zoals ieder ander en zijn slechte geweten tegenover Syrië, dat zich opdringt via de stem van zijn vader, tot hij aan het begin van zijn studententijd moet uitvogelen wat hij wil worden en hoe het is om op eigen benen te staan. Een persoonlijke en kritische kijk op de culturele achtergrond in de conflicten van vandaag. 'Een meesterwerk dat het breedste publiek verdient. **De Arabier van de toekomst** bewijst dat graphic novels, mits van getalenteerde hand, in staat zijn de zwaarste onderwerpen te dragen, ons te laten nadenken en ontroeren terwijl ze ook ongelooflijk vermaken. Riad Sattouf is een van de grootste kunstenaars van onze tijd,' aldus Alain de Botton. Wereldwijd zijn er twee miljoen exemplaren verkocht en het werk is in 22 landen vertaald.

De Arabier van de toekomst – Een jeugd in het Midden-Oosten
Riad Sattouf, vertaald door Mariëlla M. Manfré en Toon Dohmen De Geus, prijzen per deel variëren van € 16,50 tot € 26,66

Young adult-literatuur aan de universiteit

YA-literatuur krijgt steeds meer aandacht. Recent onderzoek laat zien dat YA-literatuur haar weg vindt naar het voortgezet onderwijs: binnen het schoolvak Nederlands wordt YA-literatuur ingezet in zowel onder- als bovenbouw. Tijd voor een postacademische cursus Nederlandstalige YA-literatuur.

In november en december organiseert de opleiding Nederlandse Taal en Cultuur, in samenwerking met het Radboud Pre-University of Society, vier cursusbijeenkomsten. In het eerste college wordt de geschiedenis en ontwikkeling van YA-literatuur in Nederland belicht. In de drie volgende bijeenkomsten neemt telkens een andere expert op het gebied van literatuur voor jongeren een recente oorspronkelijke Nederlandstalige YA-roman onder de loep. De romans worden geanalyseerd vanuit diverse invalshoeken, zoals diversiteit, intertekstualiteit en *life writing*. De cursus is geschikt voor docenten Nederlands, biblio- en mediathecarissen en overige geïnteresseerden, en wordt gegeven op de campus van de Radboud Universiteit in Nijmegen. Online aansluiten is ook mogelijk. De kosten voor deelname bedragen € 60,-. Docenten Nederlands buiten het Nederlands taalgebied mogen gratis deelnemen. ru.nl

Eureka!

In oktober, de Maand van de Geschiedenis, slaan musea, bibliotheken, boekhandels, archieven en andere culturele instellingen de handen ineen en organiseren door het hele land activiteiten onder het motto 'Ontdek gisteren, begrijp vandaag', met als thema 'Eureka!'. Dit jaar brengt de Maand een ode aan de makers van de vooruitgang, de boekenwurmen, denkers en avonturiers die ondenkbare vragen durfden te stellen en het onmogelijke mogelijk maakten, door hun tomeloze verbeeldingskracht. Schrijver, wetenschapper en *NRC*-columnist Louise O. Fresco schrijft het essay van de Maand van de Geschiedenis 2023, getiteld *Kruiden, kokkels en kippen* (Prometheus, € 49,90). Via het verhaal van de Duitse amateurbioloog Georg Rumphius, auteur van het wereldberoemd geworden *Kruidboek*, en arts en Nobelprijswinnaar Christiaan Eijkman brengt Fresco een eerbetoon aan alle onderzoekers van vroeger en nu.

Op 29 oktober wordt de Libris Geschiedenis Prijs uitgereikt aan de schrijver van het beste historische boek van het afgelopen jaar.

Op maandvandegeschiedenis.nl is uitgebreide informatie te vinden over de campagne en de shortlist (die bij het ter perse gaan van dit nummer nog niet bekend was).

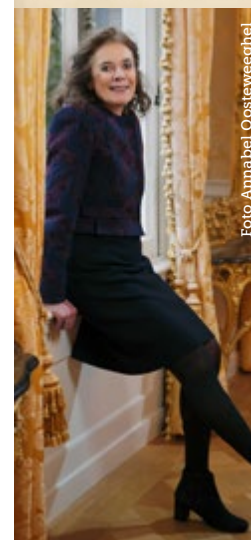
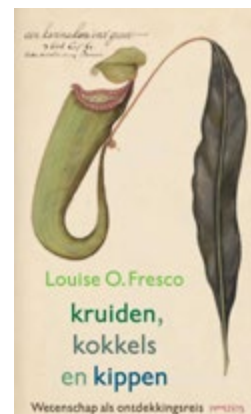

Foto: Annabel Oosteweeghel

KENNIS als KAPSTOK

Begrijpend lezen als
afzonderlijk vak is
achterhaald, volgens
velen. Over de
succesvolle integratie
van het leesonderwijs
van de **Alan
Turingschool in
Amsterdam** en de
Blink Lesmethodes.

Iedereen moet mee

Heleen Buhrs
leerkracht
Alan Turingschool

'Uit wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat als kinderen veel kennis hebben over verschillende onderwerpen, ze ook beter in staat zijn teksten te begrijpen; zowel informatieve als literaire teksten: jeugdromans en gedichten. Maar traditionele methodes voor begrijpend lezen leren kinderen niet om kennis op te doen door te lezen, te leren over interessante onderwerpen of plezier te hebben met een mooi kinderboek. En leraren worden er niet door aangezet zelf na te denken: welke voorkennis hebben mijn leerlingen, welke tekst past daarbij, wat is een goede les, kortom: wat hebben mijn leerlingen nodig? Toen de Alan Turingschool, voorheen basisschool De Pool, startte, werd begrijpend lezen nog als apart vak gezien en waren de scores ronduit slecht: leerlingen waren ongemotiveerd en in de bovenbouw hadden sommige nog nooit een boek uitgelezen. We zijn toen het leesonderwijs zelf gaan vormgeven, met als uitgangspunt hoge verwachtingen van alle kinderen, ongeacht hun achtergrond. Ieder kind moet goed leren lezen.'

Die moeten mee

'Wetenschappelijke onderzoeksresultaten vertaalden we naar een haalbare praktijk, waarbij we ons richtten op vier punten voor effectief leesonderwijs. Met stip op één: opbouw van kennis van de wereld. Zonder die kennis heeft de rest geen zin. Twee: al vanaf groep één werken we met goed geschreven teksten door kwaliteitschrijvers. Drie: Vanaf groep drie gaan kinderen er actief mee aan de slag: we laten ze schrijven en praten over wat ze hebben gelezen. Zo reflecteren ze erop. In de bovenbouw zie je dat ze hebben geleerd echt waanzinnig goede teksten te schrijven. Vier: voortdurend controleren en monitoren we of kinderen de lesstof snappen – hoe weten we dat ook de zwakkere lezers een moeilijke tekst begrijpen, hoe kunnen we hen daarbij helpen tijdens de les? Wij delen leerlingen niet in naar hun niveau, met makkelijkere teksten en opdrachten voor zwakke lezers. Dat is funest voor het zelfvertrouwen. Als je ze in de onderbouw aanmerkt als taalzwak, halen ze dat nooit meer in. Terwijl het misschien ligt aan een gebrek aan algemene kennis en het in potentie goede lezers zijn. Kinderen die bij ons binnenkomen, van wie je denkt: daar moeten we veel aan doen om hen mee te krijgen – die moeten mee. Het hele team deelt die mindset. En in de bovenbouw zien we dat die kinderen dat aardig rechttrekken.'

Prioriteit

'We doen het met zijn allen, hebben dezelfde ideeën over wat goed leesonderwijs is. Cruciaal is een goede schoolleider die zegt: dit is onze visie, hier gaan we over vier jaar naartoe. Wie zich daaraan niet wil committeren, kan beter ergens anders kijken. Een schoolleider moet ook zorgen voor voldoende scholing voor leerkrachten en kunnen prioriteren. Lezen als prioriteit betaalt zich uit: onze schoolresultaten zijn fantastisch, terwijl we echt geen gekke dingen doen.'

Stevig taalkader

Femke de Regt
taal- en teamcoördinator,
leerkracht bovenbouw Kbs
Helder Camara, Teteringen

'Wij werkten met de technisch-lezenmethode Estafette: vooral rijtjes oefenen. Kinderen liepen daar niet warm voor. We wilden het anders, Blink paste daar perfect bij. Het niveau ligt hoog, de onderwerpen zijn veelomvattend. Er zijn veel werkvormen en manieren waarop je met die teksten bezig bent, toch is er een duidelijke lijn. De leesbeleving en resultaten zien we stijgen. Voor onze school was het een cultuuromslag waarbij lezen een veel steviger kader heeft gekregen.'

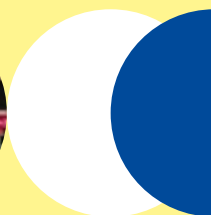

Martijn Dekkers

kwaliteitscoördinator,
leerkracht bovenbouw
OBS Step!, Almelo

'Wij deden aan *close reading*, wat veel voorbereiding vraagt en het succes is leerkracht-afhankelijk. Bovendien komen niet alle aspecten van lezen aan bod. Methodes behandelen bovendien doorgaans veel dezelfde soort teksten, terwijl je leerlingen juist flexibel met verschillende soorten teksten wilt leren omgaan. Blink biedt een compleet aanbod: leesbegrip, studerend lezen, leesplezier en motivatie, binnen een thema waar je zeven à acht weken aan werkt. Doordat ze meerdere boeken over hetzelfde thema lezen, gaan kinderen zelf verbanden leggen. Kennis opbouwen als basis vergroot ook het enthousiasme: ze zijn

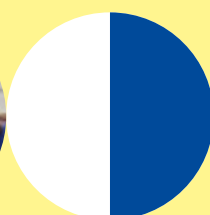
benieuwd naar wat er komt, en ik zie steeds meer kinderen gemotiveerd raken. Wij hebben een zware schoolweging, met veel NT2-instromers, gezinnen met armoedeproblematiek, eenoudergezinnen – bij een deel van de kinderen speelt lezen thuis geen rol. Het mooie van deze aanpak is dat alle kinderen kunnen meekomen. De een leest sneller dan de ander, maar door er ook over te praten, erop te reflecteren, waarbij binnen het thema vaak dezelfde begrippen voorbijkomen, doen ze allemaal kennis op. De boeken die we klassikaal lezen, mogen mee naar huis. Zo krijgen ook degenen voor wie boeken geen vanzelfsprekend bezit zijn, een eigen bibliotheekje.'

Kim van der Wel

taal- en leescoördinator
Dick Brunaschool,
Waddinxveen

'De methode Lekker Lezen waarmee we werkten, was verouderd, kinderen kregen we er niet meer voor gemotiveerd. Leerlingen waren ingedeeld op niveau en bij zwakkere lezers zetten we in op kilometers maken: met tekstjes op niveau, woordrijtjes lezen, herhalen. Voor die groep was dat een frustrerende bezigheid, terwijl je ze juist niet verder wilt demotiveren. Met Blink Lezen en Blink Geïntegreerd hoor ik bijna nooit meer dat kinderen geen zin hebben in lezen. Ze lezen nu op leeftijd en de sterken nemen de zwakken mee. Doordat leerlingen lezen binnen een thema, willen ze daarover ook meer te weten komen. Blink geeft dat uitdagend vorm, met opdrachten waarvoor kinderen rijke teksten moeten lezen en daarmee aan de slag gaan, zoals het maken van een podcast, een poster of iets wat ze moeten voordragen in de klas – ze moeten daarvoor echt in de tekst duiken, zonder dat ze doorhebben dat ze bezig zijn met begrijpend lezen. Omdat het thematisch aanbod zo rijk is, zijn we ook gestopt met de methodes Nieuwsbegrip en de woordenschatlessen van Taal Actief. En we zien dat de resultaten voor begrijpend lezen verbeteren.'

Betty Kiewiet en Linda Kruijer

leerkrachten bovenbouw
De Toekan, Oosterwolde

Linda: 'Onze resultaten met begrijpend lezen waren beneden peil. Met Blink Lezen en Blink Geïntegreerd zijn de leesresultaten en motivatie afgelopen jaar enorm gestegen. Het niveau is pittig, eerst dacht ik: die teksten zijn te moeilijk voor zwakkere lezers, maar zij trekken zich eraan op, willen het begrijpen. Dat was een eye-opener.' Betty: 'Ik hoor nu soms van ouders dat hun kind vraagt of ze naar de bibliotheek kunnen, en dat ze thuis vaker een boek pakken.'

Linda: 'Door methodes ben je geneigd in hokjes te denken, met doelen per les, je ziet de hele leerlijn voor je. Met Blink werk je

niet meer aan strategieën, maar ondertussen wel veel meer met taal. De woordenschat groeit ook enorm. En wat goed werkt, is het praten over teksten. Op het klassikale boek *Ali's oorlog* kwam op de Blink-Facebookpagina commentaar van andere leerkrachten omdat erin wordt gescholden en pittige onderwerpen voorbijkomen. Maar het gaat over een maatschappij die we niet van de kinderen moeten weghouden; als leerkracht lees je mee, dus je weet wat er komt en met zo'n boek is het des te belangrijker het erover te hebben.'

Tekst
Annemarie
Terhell
Foto
Angela
Tellier

Babs Gons is de nieuwe Dichter des Vaderlands. Op 24 september werd ze geïnaugureerd, al eerder verscheen haar gedicht 'Wie zijn we morgen' in NRC bij de start van het Herdenkingsjaar Slavernijverleden – een moment waaraan ze veel waarde hecht. 'Ik vond het heel belangrijk om hierover te schrijven.'

Je bent schrijver, dichter, columnist, performer en nu ook Dichter des Vaderlands. Ben je blij met deze nieuwe functie?

'Zeker, het is een hele eer natuurlijk. Dichter des Vaderlands was niet iets wat ik in mijn vizier had, maar het is wel een heel nobele taak. Aan de andere kant: het zal mijn leven niet al te veel veranderen. Ik ben al actief in de publieke ruimte en probeer mijn poëzie breed uit te dragen. Het grootste verschil is dat mijn gedichten nu regelmatig in de krant komen. Ik ben heel nieuwsgierig naar welke onderwerpen me gaan vinden. Je gaat er wat bewuster in staan, onderzoeken wat je kunt veroorzaken.'

Waar wil je tijdens je ambtstermijn aandacht aan geven?

'Ik zou meer mensen bij de poëzie willen betrekken, vooral ook diegenen die zich niet zo snel betrokken voelen, denk bijvoorbeeld aan bepaalde groepen jongeren. De ontleding is een hot item, we hebben reden tot bezorgdheid. Zelf heb ik heel sterk het gevoel dat jongeren eerst moeten

ervaren dat ze onderdeel zijn van de literatuur. Wanneer je ze aanmoedigt om zelf iets te schrijven, maken ze veel sneller verbinding. Afgelopen week was ik bijvoorbeeld op bezoek in een kopklas in Amsterdam Zuidoost waar ik een jaar eerder al was geweest met wethouder Marjolein Moorman. Na afloop kwam er een meisje naar me toe met de vraag: mag ik dat ook, een gedicht schrijven? Of zij, met wie ze was, met haar achtergrond, dat ook zou mogen. Dat is een logische vraag die je kunt hebben als je dyslectisch bent, of als je Nederlands als tweede, derde of vierde taal hebt, of wanneer je in een huis opgroeit waar geen boeken zijn.'

Heb je nog andere speerpunten?

'Wat ik heel jammer vind, is dat in Nederland het ambacht van het voordragen van poëzie zo goed als verdwenen is. Ik hoop dat te kunnen terugbrengen. Daarvoor ben ik in gesprek met mensen in het onderwijs, met jongeren en met ouderen. Vanuit de gedachte: je bent een rijker mens als gedichten met je meereizen in je hart. Als je nog niet zo ver bent dat je zelf

gedichten schrijft, maar wel een gedicht kan voordragen dat iets over jou zegt, als je daardoor iets begrijpt van klank, van ritme, van de rijkheid van zo'n tekst – dan brengt je dat dichterbij. In veel delen van de wereld wordt gereciteerd. Vraag een taxichauffeur in Jordanië naar een gedicht en die heeft iets paraat, wordt mij vaak verteld.'

Waar komt je fascinatie voor taal vandaan? Groeide je op tussen literatuur?

'Ik was een echt biebkindje, ik verdeelde mijn jeugd tussen lezen en rolschaatsen. We gingen vaak naar De Slegte, daar mocht ik boeken uitzoeken. Zo kreeg ik een Engelse editie van *Tom Tippelaar* – zo'n prachtig boek. Pas veel later ontdekte ik dat het door Annie M.G. Schmidt geschreven was. Op de middelbare school begon mijn smaak zich echt te vormen. *The Color Purple* van Alice Walker opende een nieuwe wereld. Daarna ben ik veel meer literatuur van Amerikaanse zwarte vrouwen gaan lezen: Zora Neale Hurston, Maya Angelou, Toni Morrison. Veel van die boeken zijn voor mij belangrijke documenten geworden over een periode die niet in de geschiedenisboeken te vinden is. Het lezen van poëzie begon iets later. Ik herinner me wel dat we thuis een dikke dichtbundel hadden staan: *The Poetry of the Negro: 1746-1970*. Een van de eerste gedichten die ik daaruit las, was 'I too sing America'. Dat gedicht houdt misschien wel verband met het gedicht dat ik schreef voor Ketu Koti, besef ik nu.'

Waarom voelde je zo'n sterke verbondenheid met de Afro-Amerikaanse gemeenschap?

'Omdat mijn wortels daar gedeeltelijk liggen: mijn vader is Afro-Amerikaan, hij zat hier in het leger. Zijn geschiedenis is onderdeel van mij. Intergenerationele overdracht is dat, leerde ik pas later, we dragen het verleden mee in onze botten. 'Botten zijn onze archiefkasten,' zo heb ik dat in een gedicht genoemd. Literatuur was voor mij ook een manier om uit te zoeken wat mij verbindt met mijn geschiedenis, en dat doet het nog steeds. Tegelijkertijd heb ik ook veel Caribische, Afrikaanse, Arabische literatuur gelezen, op zoek naar universaliteit en andere werelden. Misschien ben ik juist vanwege mijn achtergrond altijd op zoek naar een bredere blik op de wereld.'

Je treedt veel op als spoken word-artiest. Hoe kwam dat genre op je pad?

'Ik hield van hiphop – ook een vorm van storytelling – en verzamelde van het begin af aan alles wat er gebeurde op het gebied van *spoken word*. Toen ik in de jaren negentig een paar maanden in New York logeerde, was daar een echte stroming gaande. Dat greep me. Terug in Amsterdam vond ik dat ook daar een plek moest komen waar performance en poëzie konden samenkomen. Tien jaar lang organiseerde ik bij poppodium Paradiso een maandelijks podium voor jonge dichters en schrijvers. Later richtte ik met een collega Poetry Circle Nowhere op, omdat we vonden dat Nederlands talent te weinig zichtbaar was. Dat breidde zich al snel uit naar andere steden. In 2014 ben ik na vijftien jaar achter de schermen afgezwaaid als artistiek leider, omdat ik zelf weer dat podium op wilde.'

Behalve performer ben je ook schrijver van verhalen, columns en gedichten. Wat is de belangrijkste reden om te schrijven?

'Gezond leven. Zonder schrijven zou ik te veel chaos in mijn hoofd hebben. Bovendien is het de leukste manier om door het leven te gaan. Ik haal veel

voldoening uit het platform dat ik creëer, vind het geweldig dat mijn gedichten op begrafenissen, op bruiloften en in het klaslokaal gelezen worden. Literatuur die midden in de samenleving staat – dat vond ik vroeger al zo'n mooi idee. In Salvador in Brazilië, waar ik een tijdje studeerde, zat Jorge Amado, de grote schrijver, op zondagmiddag in zijn tuin en kwamen de mensen langs om gedag te zeggen – ook mensen die zelf niet konden lezen of schrijven. In Brazilië zie je die betrokkenheid ook terug bij poetry slams. Mensen stromen samen in parken en op pleinen voor slamwedstrijden. Voor sommigen is dat echt het enige platform waarop ze zich kunnen laten horen. Het idee dat literatuur van iedereen is, daar gaat mijn hart van kloppen. Ik schrijf niet alleen voor mezelf. Ik schrijf voor ons.'

Is het een mooi toeval dat je termijn als Dichter des Vaderlands deels samenvalt met het Herdenkingsjaar Slavernijverleden?

'Zeker, daarom wilde ik al in juli beginnen. Voor dit moment is zo hard gestreden door individuen en particuliere partijen, dat kunnen we niet vaak genoeg benoemen. Tot voor kort stond het Oosterpark tijdens Ketu Koti alleen vol met mensen van kleur, terwijl het de geschiedenis van ons allemaal is. Dat er nu, zoveel jaar na dato uit de mond van de koning vergiffenis is gevraagd, dat is zo belangrijk. Ik kan er bijna weer om huilen. Veel mensen beseffen niet dat het voor een heleboel mensen gaat om een erkenning van het bestaan. Van wie we zijn, van waarom we hier zijn. Aan de geschiedenis kunnen we niets doen, maar we kunnen die wel uit de schaduw trekken. We moeten die gezamenlijk gaan dragen. Ik vond het heel belangrijk om daarover te schrijven.' ●

“
Het idee dat literatuur van iedereen is, daar gaat mijn hart van kloppen

Babs Gons (Utrecht, 1971) is dichter, performer, host en columnist. In mei 2021 debuteerde ze als dichter met de bundel *Doe Het Toch Maar*, die werd genomineerd voor de Herman de Coninckprijs en de Poëziedebuutprijs. In

2022 was ze een van twee winnaars van De Johnny, een oeuvreprijs voor podiumpoëzie. Datzelfde jaar verscheen haar kinderboek *Het begint met een droom. 20 heldinnen die Nederland kleur geven* met tekeningen van Femme ter

Haar. Een selectie van haar columns voor *Het Parool* werd in juni 2022 gebundeld onder de naam *Alles wat je liefhebt wordt mooi*. Tot september 2025 is Babs Gons Dichter des Vaderlands.

OP ZOEK NAAR HERKENNING

Acteur en theatermaker **Saman Amini** vindt zichzelf geen lezer, maar gelooft wel in de kracht van woorden.

Met zijn stichting **Black Sheep Can Fly** maakt hij zijn eigen theaterproducties en brengt hij maatschappelijke en onderbelichte verhalen op de planken. 'Als je iemands verhaal hoort, dan kweekt dat begrip.'

Op dit moment ben ik hard aan het repeteren voor het toneelstuk *Disgraced*, van de Amerikaans-Pakistaanse auteur Ayad Akhtar, waarin ik de hoofdrol zal spelen en dat eind september in première gaat. Dankzij regisseur Antoine Uitdehaag, een oud-docent van de Toneelacademie Maastricht, kwam dit stuk op mijn pad. Hij tipte het mij nadat hij *Nobody Home* had gezien, mijn deels autobiografische voorstelling uit 2014 over mensen op de vlucht in Nederland. Akhtars verhaal over een topadvocaat die worstelt met zijn afkomst en de vraag oproept of we ons ooit kunnen losmaken van onze afkomst en identiteit, greep mij direct. Ik heb het in één ruk uitgelezen: ik herkende de thematiek – ik voelde gewoon, dit wil ik spelen, dit wil ik als producent op de planken brengen.

Vanwege de menselijke en maatschappelijke urgentie die eruit spreekt: verhalen zijn voor mij het meest machtige middel om een zaadje in iemands hoofd te planten. Waarbij ik mij ervan bewust ben dat dit zowel positief als negatief kan uitpakken.'

Waar komt die liefde voor verhalen vandaan?

'Ik ben grootgebracht met de eeuwenoude vertel- en theatercultuur van Iran: de vertellingen van *Duizend-en-een-nacht* en de *Sjahneme* van de dichter Ferdowsi: het mythische en historische verhaal in dichtvorm van Iran vanaf de schepping van de wereld tot de verovering van Perzië door het Arabische Rijk in de zevende eeuw. Bij ons thuis in Iran werden altijd veel verhalen verteld. Mijn moeder las mij en mijn zusje ook voor.

Tekst Mirjam Noorduijn
Foto Elisabeth Tijssen

Zo herinner ik mij een boek dat ze had uitgekozen omdat dat over een jongetje ging dat zich niet wilde wassen, [lachend] Hassan de smerige. Als kind wilde ik nooit douchen, dus dat sprak tot mijn verbeelding. Ik zeg altijd, mijn moeder is de reden dat ik zing en acteer, mijn vader dat ik schrijf en dicteer. Hij heeft een sterk gevoel voor onrecht. Dat heeft hij op mij overgebracht. Met hem heb ik de spirituele poëzie van Rumi en Hafez gelezen, twee grote Perzische dichters uit de twaalfde eeuw die iedere Iraniër kent. In het Farsi, een rijke taal met veel melodie en ritme. Mijn vader lichtte dan de highlights toe. Makkelijk vond ik het niet: over een gedicht van zestien regels deden we soms wel een uur.’

Deze dichters staan tussen je boeken?

‘Nee. Ik heb niet zoveel boeken, het hele rijtje past op één boekenplank van ruim een meter. Dat daar drie titels van Bram Vermeulen tussen staan is toeval. Een daarvan heb ik ooit gekregen van zijn vrouw nadat zij een voorstelling van mij had gezien. Ja, zijn werk spreekt me aan. Ik kwam ermee in aanraking toen ik op de Toneelacademie kleinkunstliedjes leerde zingen. Ik vond toen dat daar mooie teksten tussen zaten. Vooral “De wedstrijd” vond ik prachtig. Dat gaat over de kleine heldendaden van een jongetje dat op zijn vader wil lijken, zoals ik dat zelf als kind ook graag wilde: “Papa kijk dan/ papa kijk dan/ papa kijk dan naar mij”, roept hij, hopen dat zijn vader trots op hem zal zijn. Maar Bram Vermeulen is echt niet mijn enige inspiratiebron – ik ben niet zo iemand die een held heeft – en ik heb die boeken niet van begin tot eind gelezen. Ik lees sowieso niet veel. Ik mis vaak het geduld: ik heb een rauw leven gehad, op mijn elfde kwam ik met mijn moeder en zusje naar Nederland, we hadden niks, geen cent op zak. Mijn vader volgde vijf jaar later. Gedurende zes jaar verhuisden we van het ene naar het andere azc voordat we een verblijfsvergunning kregen. De boeken die we op de middelbare school lazen over Nederlandse pubers en hun problemen zeiden me helemaal niets, die stonden ver van mijn leefwereld af. Ik voelde me meer aangetrokken tot de ongecultiveerde stijl, en woede en pijn die in hiphopmuziek en rapteksten liggen opgesloten. Die – en ook films – hebben mij meer gevormd dan boeken.’

Je schrijft zelf ook rapteksten.

De eerste zin van ‘Laat me toe’ luidt: “k Spreek nog algemener Nederlands dan de algemene Nederlander” – hoe heb je dat voor elkaar gekregen?

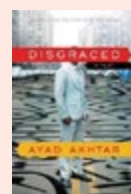
‘Taal is alles, zo stel ik in mijn voorstelling *Saman Amini’s Integratieplan*. Het is gereedschap om te kunnen overleven, om succesvol te worden, om groot te worden – en het belangrijkste, om te verbinden. Dus ik heb snoeihard gewerkt om Nederlands te leren. Vooral op de Toneelacademie in Maastricht. Daar heb ik eindeloos veel scènes uit allerlei toneelstukken hardop moet lezen. *Nora*, *Hamlet*, *De Mensenhater*: alle toneelklassiekers uit de westerse literatuur zijn langsgesproken tijdens mijn opleiding. *Richard III* van Shakespeare vond ik het meest indrukwekkend, al kan ik niet echt goed zeggen waarom. Eigenlijk was ik in die tijd nog niet rijp genoeg als mens om de universele kracht van die verhalen te begrijpen. Veel van de subteksten, de impliciete betekenis van wat de acteurs moeten zeggen, ontging me nog. Ik werd overigens niet zomaar toegelaten in Maastricht: ik moest eerst *De zwarte met het witte hart* van Arthur Japin lezen, om te kijken of ik qua taalniveau wel meekon. Dat vond ik trouwens een buitengewoon briljant boek, ik heb het zelfs twee keer gelezen. Het tragische verhaal over twee Afrikaanse prinsesjes die begin negentiende eeuw als geschenk aan het Nederlandse koningshuis werden gegeven, geeft een pijnlijk, maar eerlijk beeld van de Nederlandse koloniale geschiedenis. De thematiek – ontworteling en integratie –, ik herkende er veel in.’

Dus ze bestaan wel, boeken waarmee je je kunt identificeren?

‘Ja – *De vliegeraar* van Khaled Hosseini heb ik natuurlijk ook gelezen, uit vrije wil. Ik vond dat een mooi, goed geschreven verhaal. Toen ik het uit had, was ik verdrietig: het gaat toch over mijn mensen; ik ben opgegroeid met Afghanen toen ik in de azc’s verbleef. Het voelde alsof ik afscheid moest nemen van de personages. Dat wilde ik eigenlijk niet. Ik las dit boek toen ik een jaar of twintig was, toen ik merkte dat de wereld van je verwacht dat je boeken leest. In diezelfde periode las ik *Het huis van de moskee* van Kader Abdolah, net als ik ooit uit Iran gevlucht.’

Je bent altijd op zoek naar herkenning?

‘Altijd. In wat ik zie, in wat ik hoor, in wat ik lees. In de verhalen die ikzelf op het podium wil brengen, stel ik altijd de vraag: wat maakt het verhaal de moeite waard om te vertellen? Als ik dan moet kiezen tussen een stuk van Tsjechov, of een stuk over de shit van nu die mensen elke dag meemaken, kies ik voor de shit. Ik vind het belangrijk dat mijn publiek zich aangesproken voelt. Ja, herkenning is heel belangrijk.’ ●

Saman Amini (Teheran, Iran, 1989) kwam op elfjarige leeftijd naar Nederland. Als tiener kwam hij via Stichting De Vrolijkheid met theater in aanraking door Theatergroep DOX. Hij bleek een talent en werd aangenoemd op de Toneelacademie Maastricht die hij in 2014 afrondde, en waar hij via via regisseur en scenarioschrijver Nima Mohaghegh leerde kennen. Samen richtten ze Black Sheep Can Fly op. De stichting produceert theater, film en muziek rondom menselijke, urgente, maatschappelijke en onderbelichte verhalen. Sinds 2016 maakt Amini onderdeel uit van Het Nationale Theater. **2014** schrijver-acteur *Nobody Home* van Daria Bukvic **2017** voorstelling *A Seat at the Table*, geselecteerd voor Theaterfestival bij de beste tien voorstellingen van het jaar **2018** theaterdoorbraak met muzikale, autobiografische theatersolo *Samenloop van Omstandigheden* **2018** co-schrijver van korte film *A Kiss*, van regisseur-scenarioschrijver Nima Mohaghegh **2019** toneelschrijfprijs voor *A Seat at the Table*; juryprijs voor beste kinderfilm op New York Children's Film Festival voor *A Kiss* **2020** nominatie Edison Award voor videoclip bij rapsong ‘Laat me toe’ **2022** cabaretdebuut met *Saman Amini's Integratieplan* **2023** hoofdrol in *Disgraced* van Ayad Akhtar, een coproductie van Het Nationale Theater en Black Sheep Can Fly; te zien t/m 18 december **zie blacksheepcanfly.nl voor speellijsten**

OP DE COVER

Een kijkje in het atelier van Emanuel Wiemans

“WIJ NEIGEN ALLEMAAL NAAR EEN RETROSTIJL

Emanuel Wiemans debuteerde acht jaar geleden als kinderboekillustrator en illustreerde sindsdien al zo'n 35 boeken. Opvallend aan zijn werk is de grote diversiteit in stijlen die hij hanteert, al heeft hij een sterke voorkeur voor de beeldtaal van de naoorlogse jaren. 'De jaren vijftig en zestig waren natuurlijk de *Golden Age* van de illustratie.'

Alsof je in het torenkamertje van station Haarlem terechtkomt, zo voelt het als je de trap hebt beklommen naar het monumentale seinhuis op perron drie. Vanuit zijn werkkamer heeft Emanuel Wiemans een prachtig uitzicht over het spoor. Treinen en passagiers komen en gaan; binnen staat een statige boekenkast met alle iconen uit de Amerikaanse stripgeschiedenis. Wiemans pakt er *The Art of UP* uit – een naslagwerk met het artwork van de Disney Pixar-film *UP* – en bladert erdoorheen. 'Kijk, ook dit zit helemaal vol met jarenvijftig- en -zestig-referenties. Dat is helemaal van nu. Ik zie dat terug bij veel van mijn collega-tekenaars. Wij neigen allemaal naar een retrostijl, heel anders dan de generatie voor ons.'

Guust Flater-stijl

Het duurde even voor Wiemans zijn plek als illustrator gevonden had, vertelt hij. 'In 1992 kwam ik van school, zeventien

jaar oud. Bij de kunstacademies kwam ik er niet tussen. Ga nog maar een jaartje wat anders doen, zeiden ze. Achteraf begrijp ik het wel. Het werk dat ik liet zien was heel erg in Guust Flater-stijl, allemaal zwart-wittekeningen en helemaal niet vrij. Bij de audities voor de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht verwachtte ik ook dat ik mijn spullen weer mocht inpakken, maar er gebeurde iets anders. Piet Bakker, destijds hoofd van de grafische afdeling, nam mij en een ander apart en zei: 'Jullie werk is te illustratief voor onze afdeling, maar we zijn bezig om een studierichting illustratie op te zetten. Als je wilt kun je daar beginnen.'

Vespa's

Na zijn studie werkte Wiemans een paar jaar bij een cd-rombedrijf en raakte daarna even stuurloos. 'Ik vond mezelf geen slechte tekenaar, maar vaak niet geschikt voor de opdrachten

Tekst en foto's
Annemarie Terhell

Emanuel Wiemans

die zich aandienen. Zo heb ik een tijdlang aangemodderd en ben toen een jaar of drie gestopt. Ik ging Vespa's repareren bij een bedrijf in Amsterdam. Na die periode sloot ik me aan bij een agentschap dat vooral behoefte had aan reclametekenaars. Zo zat ik dagenlang te tekenen als rechterhand van een artdirector. Het verdient heel goed, je leert werken onder druk en moet echt alles kunnen. Als ze zeggen: teken een zwangere vrouw op de top van de Himalaya met in haar hand een dinosaurus, dan doe ik dat. Daar leer je enorm veel van.'

Strak palet

Zijn voormalige studiegenoot Erik Kriek bracht hem op het idee om boeken te gaan illustreren. Kriek introduceerde hem bij uitgeverij Rubinstein. Daar legde Wiemans een opzet voor van *Sammie is zoek!* Dat viel in de smaak, hij mocht het uitvoeren als Gouden

Boekje. Sindsdien is Wiemans actief als kinderboekillustrator. Opvallend is de grote diversiteit in stijlen die hij hanteert. Zijn geoefende hand beweegt zich tussen nostalgisch jarenvijftig en stripachtig realisme. 'Mijn werk heeft een zachte kinderboekuitstraling, dat vinden mensen prettig.' Voor elk boek kiest hij een andere sfeer. 'Als muziekant werkt dat proces voor mij vergelijkbaar. Wil je een liedje maken in de stijl van Beyoncé, dan pak je toch ook geen banjo? Ik geef mezelf bij elk boek een palet van zeven of acht kleuren waar ik niet van af mag wijken. Als je daaraan vasthoudt, dan klopt het. Zelfs als je een boom roze maakt.' ●

“
Mijn werk heeft een zachte kinderboek-uitstraling, dat vinden mensen prettig

Emanuel Wiemans (Amsterdam, 1975) studeerde illustratie aan de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht en werkt sindsdien als tekenaar en animator voor uiteenlopende opdrachtgevers. Hij debuteerde in 2015 als kinderboekillustrator bij uitgeverij Rubinstein en illustreerde zo'n 35 kinderboeken, waaronder de Gouden Boekjes *Sammie is zoek!* (2016), *Het mooiste geluid ter wereld* (2018) en *Het verhaal van Sinterklaas* (2019). De tekeningen uit *Raargebeurd. Het rariteitenkabinet van meneer Fred* (2022) waren te zien in de tentoonstelling 'Kingspiratie' in het Verwey Museum in Haarlem. Wiemans is verbonden aan agentschap Roughmen. emanuelwiemans.com

ZOEK DE SOCIALE INVALSHOEK

In haar publicatie *Lezen is iets tussen mensen* benadrukt socioloog Rineke van Daalen de winst die het onderwijs kan behalen aan de sociale kant van het lezen. Daarbij breekt ze een lans voor de schoolbibliotheek. Ellen Rodrigo is mediathecaris van het Hermann Wesselink College in Amstelveen, een van de mediatheken die Van Daalen in haar publicatie beschrijft.

Tekst
Eva Gerrits

**Ellen
Rodrigo**
Expertise en
persoonlijk
contact

'De mediatheek op het Hermann Wesselink College telt drie mediathecarissen en een mediacoach voor sociale media en veiligheid op internet. Als mediathecaris ben je de schakel tussen leerlingen en collectie. We maken zelf het beleid, weten alle drie precies welke boeken er zijn, kennen onze leerlingen en onze collectie is specifiek voor hen opgezet: we weten wat ze wel en niet mogen lezen, hebben uitgebreid contact met de talensecties, kennen de opdrachten die de leerlingen krijgen en schaffen daarop boeken aan. "Ga maar in de mediatheek vragen," zeggen docenten weleens, "zij weten het beter."

**Rineke
van Daalen**
Show de
wereld in
het boek

'Iedereen is bezorgd over de afnemende leesmotivatie onder kinderen. Maar vreemd genoeg verdwijnen er steeds meer mediatheken uit het middelbaar onderwijs, zonder dat daarover alarm wordt geslagen. Er bestaat ook geen verplichting of protocol voor de aanwezigheid van mediatheken. Dat biedt enerzijds vrijheid en de mogelijkheid tot maatwerk: mits aanwezig, kan de mediatheek helemaal worden afgestemd op de leerlingpopulatie. Nadeel is dus dat ze kunnen worden opgeheven zonder dat

iemand zich erom bekeunt. Als je het lezen serieus neemt, is het juist cruciaal dat je, naast leerkrachten die al een heel curriculum draaien, structureel centrale experts op school hebt die een sterke leesinfrastructuur kunnen opbouwen.'

Over jongeren en lezen wordt vaak negatief geschreven. Ik ben omgekeerd gaan kijken: wat gebeurt er? Wat werkt, wat niet en hoe zou je het kunnen verbeteren? Waar volgens mij de meeste winst valt te behalen, is aan de sociale kant van het lezen. Lezen is geen neutrale bezigheid, boeken betekenen voor iedereen iets anders, sommigen denken zelfs dat lezen alleen voor intellectuelen is. Kinderen weten ook vaak niet dat alles wat is geschreven, een verlengstuk is van de werkelijkheid. Het is aan scholen om hen de relatie tussen een boek

Samen met de docenten organiseren we voor elk leerjaar een activiteit: brugklassen introduceren we in de mediatheek waarna ze een boek mogen uitzoeken; er is een juryproject voor tweedeklassers, enzovoort. Voor het mondelinge eindexamen literatuur moeten leerlingen boeken kiezen in een thema. Het examen wordt afgelegd in groepjes van vier. Wij helpen met titels uitzoeken; voor de zomervakantie gaan ze met stapels naar huis, gezamenlijk praten ze erover en bereiden hun examen voor.

Het allerleukste vind ik het een leerling uit de mediatheek te laten vertrekken met een boek dat past. Zo zocht een meisje uit vijf havo eens iets voor Duits. Ik vraag altijd van wat voor soort verhalen en films iemand houdt. Uiteindelijk liet ik haar *Vom Ende der Einsamkeit* van Benedict Wells zien: "Dit is het boek dat voor mij bij jouw verhaal past." Ze sputterde: "Dat is te dik, dat kan ik helemaal niet." Ik zocht er nog een detective bij, "maar neem toch ook Benedict Wells." Na twee weken kwam ze terug: "Ik ben het gaan lezen en vind het geweldig!" En nog weer later: "Ik heb het uit en door dit boek ben ik gaan geloven dat ik Duits wél kan." Er zijn scholen die een collectie neerzetten en het hun docenten en leerlingen verder zelf laten uitzoeken, en scholen zonder collectie die doorverwijzen naar de openbare bibliotheek. Dan mis je expertise en persoonlijk contact, wat aan de basis ligt van sterk leesonderwijs. Daar zijn wij voor. ●

en hun eigen wereld te tonen. Door te proberen te achterhalen wat kinderen bezighoudt, daarbij aan te sluiten en te laten zien dat anderen daar in boeken ook mee bezig zijn: show de wereld in het boek. Bedenk manieren om de woorden tussen twee kaften tot leven te brengen en daarover in gesprek te komen. Probeer dingen uit en maak gebruik van het feit dat op school kinderen ook elkaars publiek en steun kunnen zijn. Het is niet erg als er iets niet lukt, maar zoek die sociale invalshoek. Daarvoor bestaan geen algemene richtlijnen; elke school is anders qua curricula en leerlingen. Mediatheken – die binnen de orde van de school vallen, maar buiten die van de klas – vormen een ideale ruimte voor een sterke, sociale leescultuur die bij de school past. ●

rinekevandaalen.nl

Foto: Wisemice fotografie

COLUMN

Tjibbe Veldkamp beoefent als kinderboekenschrijver verschillende genres, hij heeft succes met zijn prentenboeken, graphic novels en young adult-boeken en won vijfmaal een Zilveren Griffel. Samen met Kees de Boer maakt hij de populaire serie *Agent en boef*. In augustus verscheen zijn nieuwe jeugdroman *De jongen die van de wereld hield* (Querido, 10+), een verrassend magisch-realistisch verhaal.

'Tja...'

Ergens in mijn leven moet sprake zijn geweest van leesbevordering. Want mijn intrinsieke leesmotivatie is hoog. Welke interventies waren in mijn geval effectief? Welke actoren waren hierbij bepalend? Het zijn makkelijke vragen. Het was mijn moeder. Ze las mij eindeloos voor. En zodra ik zelf kon lezen lette ze erop dat ik altijd een boek onder handbereik had.

“

Ze zit weer te lezen

Mijn broer en ik deelden een slaapkamer. Mijn moeder las eerst mij, de jongste, voor en daarna mijn broer. Nu, ruim vijftig jaar later, kan ik me nog passages herinneren waar ik de slappe lach van kreeg. En wanneer mijn moeder in het boek voor mijn broer bezig was, vond ik het heerlijk om haar stem te horen en de woorden over me heen te laten komen, zonder dat ik probeerde ze nog te begrijpen.

Hoe vaak zijn we samen niet naar de bibliotheek geweest? En dan was er ook een terugkerend wonder. Wanneer wij in de zomer aankwamen op onze vakantiebestemming bleek in de achterbak van de auto stevast een krat te staan, tot aan de rand gevuld met boeken. Waar kwam dat vandaan? Iemand moest in de weken of maanden ervoor die boeken met zorg bij elkaar gesprokkeld hebben. En ze vakkundig verstopt hebben voor ogen die er best al eerder in hadden willen beginnen. Daar zat, weet ik nu, mijn moeder achter. Waarom deed ze dat allemaal?

Wij woonden in een hoekhuis. Vanuit de brandgang die langs ons huis liep keek je recht onze woonkamer in – als je dat wilde. Ik was een jaar of negen toen ik vanuit onze achtertuin de brandgang in liep en de ene buurvrouw tegen de andere hoorde zeggen: 'Ze zit weer te lezen.' Er klonk duidelijk afkeuring door in die zin. Wat ik niet begreep – was er iets mis met lezen? Als dat zo was, zat mijn moeder wel érg fout. Zij las altijd! Toen ik haar daarna vroeg, glimlachte ze en zei: 'Tja.' Ik geloofde dat dat iets betekende als: 'Laat ze maar kletsen.' Vanaf die dag was lezen nog specialer: het was iets wat we bij ons thuis deden, wat de buurt daar ook van mocht vinden.

Dat dit ertoe zou bijdragen dat ik later kinderboekenschrijver werd, heeft ze niet voorzien. Maar dat ik het geluk dat mijn werk mij geeft aan haar te danken heb, staat vast. Gerda heette ze. Ze gaf haar liefde voor lezen door. Wat een geschenk.

AGENDA

SEPTEMBER

15 T/M 24 SEPT

Boekenweek van Jongeren

Philip Huff, Rima Orie en het duo Nydia van Voorthuizen en Marie Lotte Hagen zijn de auteurs van 3PAK. Het geschenk van de Boekenweek van Jongeren is gratis af te halen op school, in de bibliotheek of de boekhandel en te beluisteren via de online Bibliotheek-app en als luisterboek.

boekenweekvanjongeren.nl

29 SEPT

Bekendmaking Gouden Griffel & Gouden Penneel

hebban.nl/kinderboekenweek

OKTOBER

1 T/M 31 OKT

Maand van de geschiedenis met als thema 'Eureka!'

maandvandegechiedenis.nl

1 OKT

Start van de Inktap

De schooljury's buigen zich dit jaar over drie kanshebbers: *Het lied van Ooievaar en dromedaris* van Anjet Daanje, *De Menseneter* van Tom Hofland en *De Mitsukoshi Troostbaby Company* van Auke Hulst.

inktaap.nl

4 T/M 15 OKT

Kinderboekenweek met als thema 'Bij mij thuis'

Sanne Rooseboom schreef het Kinderboekenweekgeschenk *Ravi en de laatste magie* (zie p. 8-9). Yvonne Jagtenberg verzorgde het Prentenboek van de Kinderboekenweek *Mijn huis is jouw huis*. Het Kinderen voor Kinderen-lied werd geschreven door Iven Cudogham.

6 OKT

Nationale Voorleeslunch

Het Nationale Voorleeslunchverhaal, geschreven door Ronald Giphart, wordt door enthousiaste Nederlanders voorgelezen aan ouderen.

nationalevoorleeslunch.nl

11 OKT T/M 8 NOV

Stemperiode NS Publieksprijs

nspublieksprijs.nl

3 T/M 12 NOV

Friese Boekenweek

Het Friese Boekenweekgeschenk, geschreven door Anita Terpstra, wordt gepresenteerd tijdens het 'Frysk Boekefeest' op 3 november in Leeuwarden.

NOVEMBER

1 T/M 30 NOV

Heel Nederland

Leest en Heel

Nederland Leest

Junior

hebban.nl/

heelnederlandleest

1 NOV

Aftrap De Weddenschap

deweddenschap.nl

Lezen in beweging

WETENSCHAPPELIJK CONGRES

14 DEC 2023

EYE FILMMUSEUM AMSTERDAM

Het zijn roerige jaren voor de leesbevordering. Kinderen en jongeren lezen minder en hun leesmotivatie en leesvaardigheid nemen af. Vooral het 'diep lezen' staat onder druk. Jongeren hebben moeite met het reflecteren op teksten, het herkennen van conflicterende informatie en het beoordelen van de kwaliteit en geloofwaardigheid van een tekst.

Dit schaadt niet alleen de ontwikkeling van kinderen en jongeren, het maakt ook de samenleving als geheel kwetsbaar. In onze sterk gedigitaliseerde wereld, waarin online media onze aandacht opslokken, nepnieuws alomtegenwoordig is en teksten steeds vaker door kunstmatige intelligentie worden gegenereerd, is geletterdheid belangrijker dan ooit.

Lezen is dus in beweging. Wat betekenen deze veranderingen voor de rol van leesbevorderaars? Tijdens het wetenschappelijk congres buigen diverse wetenschappers zich

samen met deelnemers over actuele vraagstukken en ontwikkelingen binnen de leesbevordering.

Keynotesprekers in de ochtend zijn: **Odile Heynders** over fictie en democratie | Tilburg University
Eliane Segers over kunstmatige intelligentie | Radboud Universiteit Nijmegen
Daarna volgt een panelgesprek met **Roel van Steensel**, **Yra van Dijk**, **Els Stronks** en **Niels Bakker** over leesvaardigheid in het digitale tijdperk. In de middag kunt u kiezen uit een keur van deelsessies over uiteenlopende thema's.

Toegangskarten zijn vanaf nu verkrijgbaar. Neem je je collega mee? Dan ontvang je € 30,- korting op het tweede kaartje. Ga naar onze website lezen.nl voor het programma.

Steun tijdschrift *Lezen* met een vrijwillige bijdrage van €15,- per jaar

Zo kunnen wij het blad blijven maken! Alvast bedankt voor uw medewerking.

Hoe kunt u bijdragen?:

Mak €15,- of meer over naar rekeningnummer: **NL71 ABNA 0106 1306 68** onder vermelding van Tijdschrift Lezen.

Of scan deze QR-code voor betaling.

